

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Komunikační spojení Bavorska a Čech a jeho
význam ve vrcholném středověku
Zuzana Topinková**

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

**Komunikační spojení Bavorska a Čech a jeho
význam ve vrcholném středověku**

Zuzana Topinková

Vedoucí práce:

PhDr. Jan Lhoták, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

.....

Na tomto místě bych chtěla poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Janu Lhotákovi, Ph.D. za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Obsah

1. ÚVOD.....	6
2. HLAVNÍ KOMUNIKAČNÍ SÍŤ MEZI BAVORSKEM A ČECHAMI.....	9
2.1. Zlatá stezka.....	9
2.2. Vintířova stezka	19
2.3. Norimberská a Řezenská cesta.....	22
3. OBCHODNÍ VÝZNAM DÁKOVÝCH KOMUNIKACÍ MEZI BAVORSKEM A ČECHAMI.....	26
3.1. Převážené komodity	27
3.2. Kulturní rozměr.....	28
4. ČESKO-BAVORSKÉ STEZKY JAKO STRATEGICKÉ TEPNY.....	32
4.1. Využívání cest při válečných taženích.....	32
4.2. Ochrana dálkových cest	37
5. ZÁVĚR	46
6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	48
6.1. Vydané prameny	48
6.2. Literatura	48
7. RESUMÉ	51
8. PŘÍLOHY	52

1. ÚVOD

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou dopravního spojení Bavorska s Čechami v období vrcholného středověku. Prostředkovaly ho dálkové komunikace, označitelné jako stezky či cesty, jejichž existence a vývoj nebyl dán jen každodenní potřebou pohodlného překonávání vzdálenosti, ale i politickými a majetkovými zájmy panovníka, šlechty i církve. Všichni svým vlivem působili jejich provoz a ovlivňovali i postupný růst osídlení v okolí, jež předtím v pohraničních oblastech Českého lesa a Šumavy téměř neexistovalo. Lidé se usidlovali ve větších i menších městech či vesnicích, zatímco v horských oblastech a neprostupném pohraničním hvozdu byla takřkajíc „země nikoho“. Se vzrůstajícím obchodním obratem se dosud úzké stezky přetvářely v širší komunikace, podél nich v návaznosti na jejich používání rostly i další osady a vesnice, které z provozu stezek měly značné příjmy. Právě pro velké obnosy peněz měly pozemkové vrchnosti vždy na zachování a rozvoji území, skrz které stezky procházejí, svůj zájem. Tento jev je pak zřetelně pozorovatelný na rivalitě tří větví Zlaté stezky či na kladrubském sporu o vytyčení Norimberské cesty.

Společně s rozvojem osídlení, obchodu i nezpochybnitelným kulturním transferem se rozvíjela i nekalá činnost, loupení a okrádání soumarských karavan po cestách. Bránit tomu měl jednak ozbrojený doprovod, postupně ale výstavba strážních hradů a hrádků či alespoň věží s posádkou, někdy i s hospodářstvími. Problémem bylo, když se na strážních hradech usídlila loupeživá posádka, která přepadávala okolí. Dálkové komunikace měly svůj význam i v případě válečných konfliktů, protože ozbrojené skupiny a armády přecházely na nepřátelské území kvůli neschůdnosti okolního terénu původně obchodními stezkami. Potyčky se odehrávaly mezi panovníky i mezi lokálními pány a vpády na jednu stranu střídaly vpády z opačné strany jakožto nejadekvátnější forma odvety.

Hlavním cílem této práce je podat formou syntézy v širokém kontextu popis vzniku, existence a významu tří nejdůležitějších stezek zajišťujících dopravní spojení mezi Bavorskem a Čechami: Zlaté stezky z Pasova do Starých Prachatic, Vintířovy stezky z kláštera v Rinchnachu (či Niederaltaichu) do Sušice, a Norimberské a Řezenské cesty, které se rozvětvovaly v prostoru Starého Plzně a později Plzně a mířily na významná říšská města Řezno a Norimberk.

Vytyčenému cíli odpovídá struktura práce. První kapitola je věnovaná třem nejdůležitějším stezkám v prostoru Českého lesa a Šumavy. Podkapitola o Zlaté stezce popisuje její vznik a trasu, kudy procházela. Druhá podkapitola se věnuje Vintířově cestě, jejíž existence je pevně spjata s osobou sv. Vintíře. Třetí podkapitola se věnuje Norimberské a Řezenské cestě.

Druhá kapitola se zabývá důležitými otázkami obchodu probíhajícího po zmíněných stezkách a cestách a kulturního transferu, který cesty prostředkovaly. Prvá podkapitola je zaměřena na obchod, jenž neovlivnil jen cílová města, ale poskytl rozvoj i nově vznikajícím osadám podél cest. Vliv kulturního transferu je sledován ve druhé podkapitole, míněno je především ovlivnění pohraniční architektury bavorskými vzory, eventuálně i pozemková držba. Třetí kapitola pojednává o válečných taženích vedených po stezkách, jmenovitě ve sporu Oty II. proti Jindřichovi II. a Boleslavovi II., o trestné výpravě Jindřicha III. proti Břetislavovi I. po vyloupení polské katedrály v Hnězdně v letech 1040 a 1041, o husitských válkách a potyčkách v pohraniční oblasti a dále také o sporu Kaplířů ze Sulevic s pasovským biskupem a následovném vypálení Waldkirchenu a odvetném útoku na Vimperk. V návaznosti na to jsou představeny hlavní hrady pohraniční ochrany.

Pro předloženou bakalářskou práci autorka využila dvou editovaných pramenů. Pro postžení významu sv. Vintíře a jeho vkladu pro budování česko-bavorské sítě cest i jejich konkrétní užití posloužila kritická edice legendy o tomto svěťci, vydaná Petrem Kubínem.¹ Reflexi diplomatického materiálu potom zajistil registář písemností vztahujících se ke hradu Kašperku.² Pokud jde o literaturu, byla s ohledem na zvolené téma využita produkce česká i německá. V některých konkrétních otázkách to znamenalo interpretační potíže, neboť kupř. německá literatura označuje Vintířovu cestu pouze jako část cesty od kláštera k České cestě na bavorském území, zatímco v českém prostoru se o Vintířově stezce jako o komunikaci v celé délce od kláštera v Richnachu až do Sušice. Základní prací o Zlaté stezce je série publikací Františka Kubů a Petra Zavřela *Zlatá stezka – Historický a archeologický výzkum významné středověké obchodní cesty*, úseky 1–4.³ Zohledňují především terénní průzkum stezek. Jiným způsobem je vybavena monografie *Der Goldene Steig* od Paula Praxla, potomka jedné

¹ KUBÍN, Petr (ed.), *Legenda o sv. Vintířovi. Vita s. Guntheri*, Praha 2014.

² VELIČKA, Tomáš (ed.), *Písemné prameny k dějinám hradu Kašperk*, Kašperské Hory 2017.

³ KUBŮ, František, ZAVŘEL, Petr, *Zlatá stezka – Historický a archeologický výzkum významné středověké obchodní cesty*, 1.–4., České Budějovice 2007–2009 a Prachatice 2015.

ze soumarských rodin.⁴ Pro Norimberskou a Řezenskou cestu byl hlavním zdrojem příspěvek Jiřího Čechury *Průběh Norimberské a Řezenské cesty v západních Čechách*, který velmi precizně popisuje vývoj a změny tras na obou stezkách, stejně jako jejich význam.⁵ Pro komplexní problém husitských válek a jejich dopad pro vývoj komunikací na jihozápadě Čech byly použity první dva díly Jiřího Jánského *Kronika česko-bavorské hranice*, která pomohla pochopit souvislosti a návaznost pro tuto danou oblast.⁶ Pro charakteristiku a architekturu hradů byla využita například kniha Zdeňka Procházky *Hrady v česko-bavorském pohraničí – jejich znovuobjevení* s velmi přehlednou mapou pro oblast Českého lesa a severní části Šumavy. Další dílčí studie jsou citovány průběžně.

⁴ PRAXL, Paul, *Der Goldene Steig*, Grafenau 1993. Tentýž titul byl v nedávné době publikován i v češtině: PRAXL, Paul, *Zlatá stezka*, Prachatice 2016.

⁵ ČECHURA, Jiří, *Průběh Norimberské a Řezenské cesty v západních Čechách*. In: KUBŮ, František, PARKMAN, Marek (eds.), *Staré stezky. Sborník příspěvků z konference o výzkumu starých komunikací*, Prachatice 2015, s. 55–63.

⁶ JÁNSKÝ, Jiří, *Kronika Česko-bavorské hranice I. a II.*, Domažlice 2001.

2. HLAVNÍ KOMUNIKAČNÍ SÍŤ MEZI BAVORSKEM A ČECHAMI

2.1. Zlatá stezka

První zmínky o Zlaté stezce, jak v české, tak i v bavorské části, se datují do 11. století. Římský král Jindřich II. daroval listinou z roku 1010 mýta z cesty do Čech pasovskému ženskému klášteru Niedernburg společně s velkou částí královského Severního lesa. Obdobné sazby při cestě z Prachatic do Pasova postoupil český král Vratislav II. vyšehradské kapitule v Praze. Tato listina z roku 1088 je však označována za falzum z 12. století. Klášter Niedernburg i vyšehradská kapitula pak spravovaly a užívaly Zlatou stezku jen dočasně. Donace krále Jindřicha II. nijak neomezovala podíl na kolonizaci daného území, ani nedávala klášteru žádná kolonizační privilegia. Brzy zde získal vliv i pasovský biskup, když v roce 1095 získal od kláštera v Niedernburgu kostel u Perlinsperge a třetinu desátků od soutoku řeky Ilz s Wolfsteiner Ohe až k bavorsko-české hranici. Od této doby se Pasovští nepřestali pokoušet o rozsáhlé území kláštera Niedernburg. Vznikající útvar biskupství byl zpočátku omezen na západě hrabstvím Ilzgau, a po celé své ploše nacházejícími se fojtstvími a lény šlechtických rodů. Až biskup Ulrich II. dokázal v letech 1217–1220 všechny cizí majetky na území získat a sjednotit tak území pod nadvládu pasovských biskupů. Na české straně stezky si vyšehradská kapitula vytvořila celek majetků, který spravovala až do husitských válek.⁷ Nejbližšími městy na trase Zlaté stezky bylo bavorské město Pasov, ležící na řece Dunaj, a osada vyšehradské kapituly v dnešní vsi Staré Prachatice, u které potom vzniká dnešní město Prachatice.

Právě vyšehradská kapitula dbala celé 14. století o své prachatické panství. Vyšehradská vrchnost svěřila svému poddanskému městu provozování Zlaté stezky, které převzalo od blízké osady Staré Prachatice úkol nejdůležitějšího a cílového místa na české straně stezky. Vyšehradský probošt Vilém z Landštejna udělil 20. září 1381 „*Prachaticím práva královských měst Písku a Starého Města Pražského, právo solního skladu a znovu i právo na stezku do Pasova*“. V roce 1394 král Václav IV. právo na stezku potvrdil a ustanovil, že každý, kdo po Zlaté stezce přepravuje sůl nebo jiné zboží, musí dojet do Prachatic a tam zaplatit povinné clo. Z toho měl největší profit tehdejší vyšehradský probošt Václav Králík z Buřenic, který v listině z 23. listopadu 1403 slíbil všem soumarům a kupcům, jež používají správnou a legální cestu z Pasova do

⁷ KUBŮ, František, ZAVŘEL, Petr, *Zlatá stezka – Historický a archeologický výzkum významné středověké obchodní cesty, 1. Úsek Prachatice – státní hranice*, České Budějovice 2007, s. 19.

Prachatic, že zajistí ozbrojený doprovod a ochranu. To měl zajišťovat purkrabí z hradu Hus, který se nacházel mezi Prachaticemi a soumarskými Volary nad řekou Blanicí.⁸

Postupně se v oblasti pasovského kláštera usadila i řada šlechtických rodů, kupříkladu rody Sulzbachové, Falkensteinové, Griesbachové nebo čeští Vítkovci (*Witigonen*). Opěrným bodem biskupů z Pasova se ve 13. století staly dvě pevnosti na soutoku Dunaje a Ilzu – Oberhaus a Niederhaus. Oba hrady byly propojeny dvojitou hradbou. Hranice pasovského území se měnily po dlouhou dobu od 13. století, když rakouský vévoda Albrecht I. roku 1289 posunul hranici dále na západ obsazením panství Falkenstein a zhruba tak stanovil dnešní hranici mezi Bavorskem a Rakouskem. Roku 1487 se odtrhla další část, tzv. Amt Heindlschlag, a připojila se k rakouskému Rannriedlu při Dunaji. Nezřetelná byla i hranice s Českým královstvím v hornatém terénu mezi horami Luzný a Třístoličnick. V 15. století se kolem hranice bojovalo a objevovaly se i ozbrojené vpády do Pasovska i Čech.⁹

Nově kolonizované území bylo zabezpečeno hrady, především Fürsteneckem a Wolfsteinem u Freyungu, které nejspíše založil kolem roku 1200 pasovský biskup Wolfger z Erly. Fürsteneck střežil hranice biskupského území s Bavorskem a Wolfstein ovládal střed území. Zpočátku bylo jeho úkolem i chránit neklidné hranice proti Bavorsku a Čechám, od poloviny 14. století se pak stal sídlem nejvyššího úředníka pasovských biskupů v této části území. Ti museli dohlížet na provoz na stezce a vybírat poplatky, za které pak měli povinnost udržovat trasy Zlaté stezky v průchodném stavu, odstraňovat popadané stromy či vydřevovat mokřiny. Úředníci si však stěžovali, že karavany obcházejí místa na výběr poplatků po zakázaných trasách a cla tak neplatí.¹⁰ Další z dochovaných hradů, Kaltenstein u Röhrbachu, byl postaven až v roce 1389 s dovolením pasovské kapituly. Jeho vysoká věž udávala po staletí směr okolo procházejícím soumarským karavanám. Hrad mohl díky své pozici kontrolovat všechny tři větve směřující do Čech, které se nedaleko rozcházely z původní cesty z Pasova. Okolo stezky bylo vystavěno více hradů a hrádků, které se do dnešní doby nedochovaly. Jednalo se například o Lindberg, Wartberg, Empertsreut, Neuhaus a Kollberg, či

⁸ Tamtéž, s. 24–25.

⁹ KUBŮ, František, ZAVŘEL, Petr, *Zlatá stezka – Historický a archeologický výzkum významné středověké obchodní cesty, 4. Úsek státní hranice – Pasov, Prachatice* 2015, s. 29–30.

¹⁰ Tamtéž, s. 474.

Saßbach, Karlsbach a Stadl. Celkovou obranu území doplňovala i ozbrojená sídla ve vesnicích.¹¹

Společně s osidlováním probíhalo i budování farní sítě pasovského biskupského státu. Počátečním byl Pasov s předměstím Ilzstadt, ze kterého na břehu Dunaje začínala Zlatá stezka. Klášter Niedernburg v Pasově a kostel svatého Bartoloměje v Ilzstadtu byly církevními a farními centry na koncové části Zlaté stezky. Další vliv v této oblasti měla od 11. století fara v Hutturmu, která spravovala velký počet kolonizačních osad až k Freyungu. Zdejší opevněný kostel svatého Martina plnil funkci církevní správy i úlohu pozorovací a ochranné stanice na Zlaté stezce. Za vlády biskupa Altmana v Pasově vznikly fary v Perlesreutu a ve Waldkirchen s kostelem zasvěceným svatému Petrovi a Pavlovi, díky kterému dostalo toto sídliště své jméno – Kirche im Wald. Waldkirchen vznikl v první polovině 13. století jako jedno z hospodářských center podél Zlaté stezky „*ve vzdálenosti jednoho denního pochodu od Pasova*“. Karavany soumarů vyhledávaly přenocování, stravu i potřeby pro své koně, proto kolem tržišního náměstí vyrostlo sídliště, které poskytovalo služby soumarům a umožňovalo okolním sedlákům prodávat zde své zboží. Roku 1285 potvrdil biskup Bernard z Prambachu jeho obyvatelům speciální postavení a v další listině z roku 1300 kontrétně jmenoval některé výsady: právo skladu soli, povinnost pro karavany Waldkirchen vždy navštívit, právo vařit pivo i osvobození od všech celních poplatků v Pasově. Waldkirchen byl také jediným sídlištěm, které bylo v 15. století opevněno hradbou s deseti věžemi. Důvodem k výstavbě opevnění byl dlouholetý válečný konflikt biskupů z Pasova s českými pány Vimperka, jedné z koncových stanic na české straně Zlaté stezky po polovině 15. století, kdy byl Waldkirchen dobyt a vypálen.¹²

První osidlování člověkem nedotčené krajiny v této oblasti se pojí se založením hradu Vimperk v polovině 13. století. Hrad dal založit před rokem 1263 Purkart z Janovic na příkrém výběžku nad říčkou Volyňkou, kterému český král Přemysl Otakar II. udělil léno v této části pohraničního lesa od Vimperka až k zemské hranici. Král takto odměnil Purkarta i jeho otce Konráda za věrnost při mocenských bojích v polovině 13. století a za funkci purkrabího na královském hradě Zvíkov. V této době od hradu Vimperk dále k hranici nebylo možné najít žádné osídlené osady, jen lovce nebo ztracené poutníky z blízké prachatické větve Zlaté stezky. Objem převážené soli

¹¹ Tamtéž, s. 32.

¹² Tamtéž, s. 32, 34.

po stávající větvi k Prachaticím neustále narůstal a tato jediná trasa byla stále více vytížená. Bylo proto nutno nalézt novou trasu, která by část provozu odvedla do jiných míst v Čechách, k jinému trvale obydlenému a bezpečnému městu. K tomu posloužil již založený Vimperk, který zastával podobnou úlohu jako Prachatice v předchozí době. Páni z Janovic měli o spojení zcela jistě zájem, hlavně pro finanční a hospodářské výhody z toho plynoucí. Stejně tak mohli pánové z Janovic se svou vojenskou i politickou mocí v okolí zajišťovat bezpečí na nové části stezky. Purkart z Janovic se seznámil se Zlatou stezkou v roce 1292, konkrétně při sporu s Albrechtem z Halsu, kdy měl Purkart ohrožovat soumary a obchodníky na prachatické větvi Zlaté stezky. Mohlo se tedy jednat o první náznaky nevraživosti mezi oběma větvemi Zlaté stezky.¹³

Po dvaceti letech od zmínky o vimperské větvi je možné doložit její reálnou existenci. Dle zprávy z roku 1312 se tehdejší majitel Vimperka, Bavor ze Strakonic, dohodl s Jindřichem z Leubelfingnu, který byl proboštem na biskupské pevnosti Oberhaus v Pasově, že budou společně ochraňovat obchodníky a obchodní činnost na cestě z Vimperka do Pasova. Právě kvůli této dohodě se založení nové větve datuje zhruba do roku 1300. Na této části stezky museli soumarové překonat jedno z největších stoupání celé stezky a procházet divokým lesem v oblasti hory Boubín. V této době také začínají vznikat první opěrné body, napajedla pro koně, brody přes vodní toky a další důležité zařízení nutných pro provoz stezky.¹⁴

Lenní listina z roku 1359 císaře Karla IV. pro pány z Janovic uvádí obydlená místa na vimperské větvi Zlaté stezky – osady Horní Vltavici, Solnou Lhotu a hrad Kunžvart. Touto listinou propůjčil pánům z Janovic „*v léno hrady Vimperk, Hus, Kunžvart a 36 vesnic v širokém okolí Vimperka*“. Karavany soumarů tak od poloviny 14. století procházely kolonizovaným územím, kde bezpečnost na stezce zajišťoval menší stážní a kontrolní hrad Kunžvart na vysoké hoře. Rychle rostoucímu provozu na stezce nebránilo ani střídání pánů ve Vimperku. Po pánech z Janovic převzal vimperské panství pražský měšťan Jan Rotlev a několik let poté ho na základě vůle krále Václava IV. získali bratři Hanuš, Jarek a Kunart Kaplířové ze Sulevic. Ve Vimperku pak byla

¹³ KUBŮ, František, ZAVŘEL, Petr, *Zlatá stezka – Historický a archeologický výzkum významné středověké obchodní cesty*, 2. Úsek Vimperk- státní hranice, České Budějovice 2007, s. 22–23.

¹⁴ Tamtéž, s. 23.

možnost si odpočinout při cestě, díky čemuž si tato větev získávala k velké nelibosti Prachatických na stále větší oblibě.¹⁵

Husitské války přerušily kladný vývoj obchodního ruchu na stezce. Vyšehradská kapitula roku 1420 z oblasti odešla a jejího místa na české straně se ujali světští vlastníci prachatického panství a samotné město Prachatice. Obchod na vimperské stezce značně poklesl a nenapomáhal tomu ani fakt, že Vimperk zůstal katolický a Prachatice se ocitly v rukou husitů. Vimperk byl 1423 husity vypálen, ale Kaplířové ze Sulevic se z této rány brzy vzpamatovali. O rok později umožnili vimperským měšťanům volně disponovat majetkem, což mělo pomoci k odstranění škod po dobytí města.¹⁶ Toto období postihlo množství příhraničních míst, která byla vypálena, zpuštěna bojem, stezky a cesty byly zataraseny záseky. Prachatice byly roku 1346 uznány jako královské město a císař Zikmund přislíbil obnovu a ochranu pro pasovský obchod. Než se tak stalo, přesunuli Rožmberkové obchod z husitských Prachatic do Krumlova, který byl katolickým městem. Výhodu získala města při řece Inn a pasovský solný skad ztrácel na důležitosti. Až když v roce 1503 získali Rožmberkové Volary a Prachatice, vrátil se obchod zpět do Prachatic.¹⁷

Podle zprávy datované k roku 1454 nastavil král Ladislav výši celního poplatku, kterou měl Mikuláš Kaplíř ze Sulevic „*vybírat z každého soumarského koně nebo povozu, pohybujícího se mezi Pasovem a Vimperkem*“. V polovině 15. století putovaly po vimperské větvi opět karavany a některé části byly sjízdné i pro povozy. Nová vláda českého krále Jiřího z Poděbrad přinesla další války a Zlatá stezka se tak částečně stala vojenskou komunikací. Došlo k sériím konfliktů mezi Kaplíři ze Sulevic a pasovskými biskupy, kdy byla nejspíše používána větev k Vimperku.¹⁸

V roce 1479 obdržel Vimperk status města, byl obehnán hradbami a pokoušel se získat větší část podílů z obchodu na Zlaté stezce. Král Vladislav Jagellonský pověřil listinou z 24. dubna 1479 vimperské správou a údržbou této větve. Obchod se tedy navrátil do obvyklých kolejí. Vimperský pán Kašpar Kaplíř ze Sulevic však v roce 1482 prohrál spor s městem Pískem, kdy se snažil změnit směr více na sever pro trasu navazující na Zlatou stezku z Vimperka. Zanedlouho po nástupu nových pánů Malovců

¹⁵ Tamtéž, s. 23–24.

¹⁶ KUBŮ, ZAVŘEL, *Zlatá stezka, 2. Úsek*, s. 24.

¹⁷ PRAXL, Paul, *Zlatá stezka, Prachatice 2016*, s. 13, 16.

¹⁸ KUBŮ, ZAVŘEL, *Zlatá stezka, 2. Úsek*, s. 25.

z Malovic ve Vimperku se v roce 1494 rozhořel nový spor, tentokrát s městem Prachatice.

Nedlouho před rokem 1356 vznikla u hory Luzný i třetí větev Zlaté stezky, směřující na Kašperské Hory a Sušici. Na tom měl hlavní iniciativu Karel IV., který nechal trasu vytyčit a vybudovat do roku 1366. Ve stejném roce Karel IV. potvrdil městu Kašperské Hory práva při této nové cestě vedoucí z Pasova do Čech.¹⁹ Jednalo se zejména o právo skladu soli, které bylo pro město velmi důležité. Ustanovení těchto dvou nových větví Zlaté stezky vyvolalo odpor Prachatic – ty si nárokovaly veškeré zisky z české části stezky. Obyvatelé Prachatic se po ustanovení kašperskohorské větve pokoušeli bránit stavbě hradu Kašperk, který měl tuto část chránit. Jejich hlavním cílem bylo, aby se prachatická větev udržela jakokožto ta nejdůležitější pro solný obchod s Pasovem. Nakonec tento spor mezi vyšehradským proboštem Václavem Králíkem z Buřenic a Hanušem Kaplířem ze Sulevic na Vimperce musel 8. ledna 1404 vyřešit až král Václav IV. Obchod po vimperské větvi do Čech byl omezen jen na 12 pěších krosnařů týdně.²⁰

Východiskem se stalo rychle rostoucí hornické město Kašperské Hory. Původní název Reichenstein byl později změněn na Bergreichenstein pro odlišení od blízkého Rejštejna. Za svůj vznik vděčí rýžování a dolování zlata v přilehlých oblastech. Doly v Kašperských Horách byly velmi výnosné, neboť výnosy ve zdejších dolech platil Jan Lucemburský v roce 1338 své nemalé dluhy Petrovi z Rožmberka. Císař Karel IV. pak k ochraně jím iniciované nové větve Zlaté stezky dal vystavět nový královský hrad Kašperk. Během husitských válek byla těžba zlata velmi omezena a od 16. Století už nedokázala dosáhnout dřívějších úspěchů.²¹

Kašperskohorská větev vznikla jako třetí a poslední z větví Zlaté stezky. Objem solného obchodu se neustále zvyšoval a stoupala i poptávka po luxusnějším zboží z Podunají a jižní Evropy. Proto se Karel IV. rozhodl k dalšímu spojení obou zemí, od Kašperských Hor přes nově založené město Grafenau do Pasova. Ve vysoko položené oblasti okolo Horské Kvildy a Kvildy dříve žádné osídlení nebylo z důvodu zdejších drsných podmínek. Založení nové větve bylo lákavé i pro dolování a nálezy zlata v

¹⁹ DINKLAGE, Karl, *Der frühmittelalterliche Handelsweg von Böhmen ins bairische Isartal (Schüttenhofen – Deggedorf)*. In: *Altböhmen und Altmähren* 2, 1942, 2–3, s. 87.

²⁰ KUBŮ, ZAVŘEL, *Zlatá stezka, 1. Úsek*, s. 24.

²¹ Tamtéž, s. 65–69.

tamějších vodních tocích. Ve 13. století patřilo okolí obou Kvild patrně k panství vimperského hradu. Kvildské královské pozemky si v první třetině 14. Století za své zásluhy vyžádal od krále Jana Lusemburského Ondřej, který zastával funkci zástupce na královském hradě v Písku. Po smrti Ondřeje potvrdil král listinou z 23. května 1345 jeho synům Tomášovi a Janovi vlastnictví lesa Gevilde, nacházejícího se za Kašperskými Horami (*Reychensteynem*) i se všemi užitky, vodami, rybníky, pastvinami, loukami a výnosy z těžby drahých kovů. Právě těžba zlata a stříbra přilákala pozornost lidí z Písku a ti rýžování zlata přenechali odborníkům z blízkých Kašperských Hor. Kvilda se následně ocitá v přímém vlastnictví Kašperských Hor. Rostoucí význam této oblasti vyhrocoval spory o vymezení hranic a sfér vlivu pánů přilehlých území. Oficiálně byl les součástí Královského hvozdu, ale od 14. století se zde prosazuje vliv Kašperských Hor a vládců Vimperka. Jižní část oblasti kolem Kvildy a dále k zemské hranici se dostala do vlivu vládců Zdíkov a Vimperka. Vimperk byl od konce 14. století v majetku rodu Kaplířů ze Sulevic, po nich Vimperk získali v roce 1494 Malovcové, kteří koupili Zdíkov v roce 1526, a tím se dostaly obě oblasti pod jednu vrchnost. Zhruba na přelomu 15. a 16. století vznikla v prostoru Kvildy osada, která měla podobně jako starší Horská Kvilda charakter především strážní a celní stanice, jelikož nadmořská výška v tomto prostoru neumožňovala zemědělskou činnost.²²

Nová větev od Kašperských Hor se od původní prachatické větve oddělila v Salzgattern u Vendelsburgu, na mostě Bruckmühle přešla potok Osterbach a pokračovala přes Röhrnbach do Freyungu, k poutnímu místu Kreuzberg, dále přes hvozď Halbwald a přes pláně až do Kašperských Hor.²³ Na české straně přecházela přes dnešní Bučinu, na sever ke Kvildě, kde přecházela Teplou Vltavu, pokračující na Zhůří, dále do údolí Losenice, kde překročila stejnojmennou říčku a za osadou Červená dosáhla svého cíle. Po nějakém čase se pokusil dolnobavorský lantkrabě Jan z Leuchtenberka převést podunajský obchod kašperskohorské stezky na druhou novou stezku, která z Pasova obcházela bavorské území přes Hals, Tittling a Grafenau, pod Luzný do prostoru Horské Kvildy, kde se napojovala na Zlatou stezku. Roku 1376 dosáhl u Karla IV. povýšení Halsu a Grafenau na města a snažil se tak zvýšit své zisky ze solného obchodu. Po smrti Karla IV. se jeho plány zhroutily a solný obchod nadále pokračoval po kašperskohorské větvi pod vlivem pasovských biskupů. V 16. století obě

²² KUBŮ, František, ZAVŘEL, Petr, *Zlatá stezka – Historický a archeologický výzkum významné středověké obchodní cesty*, 3. Úsek Kašperské hory – státní hranice, České Budějovice 2009, s. 25–30.

²³ PRAXL, s. 10.

cesty získaly přídomek „zlatá“, ale pro odlišení se původní tři větve nazývají jako Zlatá stezka, a poslední cesta z Pasova na Grafenau je označována jako Zlatá cesta.²⁴

Kladný rozvoj kašperskohorské větve přerušilo až období husitských válek. Obchod na trasách Zlaté stezky i ostatních cest téměř ustal a cesty tak byly využívány spíše vojensky, například k výpadu husitů do Bavorska směrem na Grafenau roku 1429. Během těchto válek zpustla oblast Kvildy a některé další oblasti na této větvi. Soumaři opustili původní trasu přes Červenou a cestovali přes nově vzniklou osadu Kozí Hřbet, která příslušela k panství hradu Kašperk. Vlastníci hradu v nové osadě vybírali clo, povětšinou 3 feniky z jednoho koně.²⁵

Problémy na nejsevernější větvi přetrvávaly až do padesátých let 15. století. Obyvatelé hradu Kašperk měli dlouhodobé spory s bavorskými pány a působili tam škody ničivými vpády, nejpravděpodobněji po kašperskohorské větvi, nebo po bavorské cestě přes Grafenau. Bavorští si stěžovali již v roce 1450 a o dva roky později žaloval Martin Satelpogner bavorskému knížeti Albrechtovi, že mu ozbrojení z Kašperka unesli jeho lid a vypálili vesnici. Další vpády pokračovaly i v roce 1453. Pánem na Kašperku byl tehdy Petr Zmrzlík ze Svojšína, stoupenec husitské strany, a takto nejspíše řešil spory s Bavory. Vyřešení těchto sporů zprostředkovali Jiří Poděbradský a Zdeněk ze Šternberka a pravděpodobně úspěšně, protože po 1453 vpády a spory ustaly. V roce 1454 prodal Petr Zmrzlík ze Svojšína své zástavní právo na kašperský hrad Zdeňkovi ze Šternberka, předákovi české katolické strany. Nový pán po desetiletích zajistil v oblasti klid a bezpečnost, což podpořilo obnovení obchodu po kašperskohorské větvi. Nechal také opravit poškozené části stezky a zajistil dodržování starých nařízení z doby Karla IV., která přinášela zisk jemu, královské komoře i Kašperským Horám. Soumaři tak opět museli v cílovém městě přenocovat a zaplatit za každého koně 1 fenik a 3 feniky na celní staici na Kozím Hřbetě, které náležela přímo pánovi na Kašperku. Tato novější trasa časem zcela nahradila původní směr přes Červenou.²⁶

Problém na stezkách také způsobovaly vodní toky. Nutnost překonávat na trase horské říčky a potoky činila potíže zejména při vydatných deštích nebo tání sněhu a ledu. Pevné přechody byly výjimkou, na Zlaté stezce je doloženo jen několik takových míst, např. Soumarský most přes Teplou Vltavu u Volar, nebo dodnes zachovaný

²⁴ KUBŮ, ZAVŘEL, *Zlatá stezka*, 3. Úsek, s. 30–31.

²⁵ Tamtéž, s. 32.

²⁶ Tamtéž, s. 33–34.

kamenný most u Röhrbachu na pasovské části stezky. Nejčastější možností přechodu vodních toků byly brody, např. brod přes Arnoštský potok, jihozápadně od Korkusovy Huti.²⁷

Získávání zlata je na Zlaté stezce doloženo od 14. století, díky nálezům keramiky ze sejpů (Goldseifenhügel) u Lažiště u Zátoně. Další keramika z 14. a 15. století byla nalezena u obcí Korkusova Huť, Arnoštka a Solná Lhota. Největší rozmach dobývání zlata je datován od 14. století do poloviny 15. století, od 16. století tato činnost slábne. Vidina bohatství přiváděla první osadníky do horských částí, kteří tuto oblast postupně kolonizovali. Přívlastek zlatá však není stezce dán podle nalezišť zlata, dle Paula Praxla je název „zlatá“ až z pozdního středověku a název Zlatá stezka tak nemá nic společného s těžbou zlata. Jedná se o metaforické označení pro cenný, vzácný, bohatý nebo výnosný. Obchod tyto předpoklady splňuje i v první polovině 16. století, kdy jméno vzniklo – s prvním dokladem z roku 1524.²⁸

Cesty, zpravidla dlouhé jeden až dva kilometry, jsou tvořeny souběžně jdoucími úvozky, nejběžněji složené ze dvou až čtyř kolejí. Pozůstatky úvozových cest (tzv. *hohlwegy*) se dochovaly povětšinou v lesích, kde byla menší šance zničení zemědělskou nebo stavební prací.²⁹

Na české části prachatické větve jsou známy tři systémy. Prachatický systém, blažejovický systém a radvanovický systém, který je téměř dva kilometry dlouhý. Tato jednokolejná trať vede podél silnice ze Soumarského Mostu do Českých Žlebů. Pouze na příkré straně Radvanovického vrchu (Schillerberg) se systém rozvětňuje do čtyř rovnoběžných cest. Vimperská větev se skládá také ze tří systémů. Vyjimečnými jsou např. Kubohuťský systém u Kubovy Huti na hoře Boubín se v jižním úseku se člení na tři až čtyři cesty. Prostřední kolej je pak svými rozměry nejvýraznější – šest až osm metrů široký a až dva metry hluboký zářez v krajině. Tento pro celou Zlatou stezku velmi výjimečný hohlweg je v jeho okolí doprovázen četnými menšími odbočkami nebo křižovatkami. Systém na Obecním vrchu bychom našli na dvouvrcholovém kopci na jih od Strážného. Tento jeden kilometr dlouhý úsek představuje nejzachovalejší část Zlaté stezky. Podle nálezů „na vrcholu stoupání v horském sedle u zemské hranice mohla

²⁷ KUBŮ, ZAVŘEL, *Zlatá stezka, 2. Úsek*, s. 84.

²⁸ Tamtéž, s. 94–95.

²⁹ KUBŮ, František, ZAVŘEL, Petr, *Výzkum Zlaté stezky. Vyhledky a výhledy*. In: KUBŮ, František, PARKMAN, Marek (eds.), *Staré stezky. Sborník příspěvků z konference o výzkumu starých komunikací*, Prachatice 2015, s. 22–24.

působit jakási mobilní kovářská dílna”. Tato informace ale v pramenech nijak prokázána nebyla.³⁰ Větev při Kašperských Horách se skládá celkem ze čtyř systémů: losenického, zhůřského, horskokvildského a kvildského. Nejpozoruhodnější je však leopoldsreutsko-grainetský systém, který se ve výšinách přes 1100 m n. m. zachoval v délce necelých deseti kilometrů. Dalšími systémy na německé straně jsou stierbühlerský a sicklingerberský systém.³¹

³⁰ Tamtéž, s. 29, 33–34.

³¹ Tamtéž, s. 34–38.

2.2. Vintířova stezka

Vintířova, nebo také Hartmanická či Březnická stezka, je komunikace začínající v bavorském benediktinském klášteře Rinchnach, pokračující přes Zwiesel, Lindberg a Scheuereck, dále vede pod vrchem Ždánidla k Vysokým Lávkám na Rovinu, odtud pak přes Dobrou Vodu na Hartmanice a Sušici s pokračováním do nitra Čech kolem Práchně směrem k Praze.³²

Jak již bylo řečeno v úvodu, panují kolem Vintířovy stezky terminologické nejasnosti. Němečtí autoři rozlišují na bavorském území dvě její větve – jednu vedoucí do Zwieslu z benediktinského kláštera Niederaltaich (Gunthersteig), druhou z města Deggendorfu (Böhmweg). Po spojení před Zwieslem jde již o jedinou cestu, která je na českém území a v české literatuře označována jako Vintířova stezka. Označení „Vintířova“ vyplývá z formulace listiny z roku 1029, podle které měl Vintíř připravit cestu z Rinchnachu do Čech.

Vintíř podle hersfeldské listiny č. 77 jednal o rezignaci na světský život o Vánocích roku 1005 ve Wallhausenu. Mnichem se stal již v roce 1006. Při skládání slibu se musel vzdát i všeho svého majetku. Statky v listině z roku 1005 sotva mohly představovat veškerý jeho majetek. Později, dle listiny Jindřicha III. z ledna 1040, dal vybudovat nový klášter v Richnachu ze svých zdrojů. Touto listinou Jindřich III. daroval „*Richnach se vším příslušenstvím klášteru v Dolím Altaichu na žádost samotného Vintíře*“. Vintíř si tedy nějaký majetek musel ponechat.³³ Roku 1008 se rozhodl klášter opustit a stát se poustevníkem. Jeho cesta směřovala na horu Ranzingenberg, kde založil svou první poustevnu. Po třech letech odešel do lesů dále na sever k říčce Rinchnach. Tam si založil svou druhou poustevnu a zde roku 1012 s několika dalšími bratry založil nový klášter.³⁴

Místem Vintířova nového kláštera proházela od 6. století obchodní komunikace, později známá jako Česká cesta (*Böhmweg*). Z bavorského Podunají do českého vnitrozemí, západně od pozdější Zlaté stezky. Česká cesta začínala v Deggendorfu, z této obce pokračovala severovýchodním směrem přes dnešní Bischofmais, Weißenstein, Richnachgmünd a Zwiesel, mezi obcí Lindberg a Prášilským potokem překročila hranici, pokračující přes horské sedlo Zlatý Stoleček, kolem rašeliniště u

³² ANDRESKA, Jiří, *Šumavské solné stezky*, Praha 1994, s. 36.

³³ KUBÍN, Petr, *Svatý Vintíř: poustevník, kolonizátor a diplomat*, Praha 2016, s. 28–31, 34, 38.

³⁴ ANDRESKA, s. 36.

Vysokých Lávek na Dobrou Vodu až do Sušice.³⁵ Nový císař Konrád II. věnoval klášteru v Richnachu rozsáhlé území o rozloze asi 200 kilometrů čtverečních. Hranice tohoto území je popsána v listině z 1. ledna 1029 vydané v Augsburgu a povýšil ho mezi říšské kláštery.³⁶ Kromě darovaného území je v listině také zmíněna nová cesta, kterou vybudoval mnich Vintíř. Právě tato stezka, dnes nazvaná Vintířovou (*Gunthersteig*), spojovala Richnach s Dolním Altaichem, za Gehmannsbergem poračovala na Zwiesel, před kterým se napojila na starší Českou cestu.³⁷ Z Konrádovy listiny plyne, že to byla oblast, kde se nacházely nové cesty, a probíhala kolonizace území, které měl ve vlastnictví klášter v Richnachu. Na německé straně je Vintíř zobrazován s motykou, atributem symbolizujícím kolonizaci. Na české straně se toto zobrazení neobjevuje.³⁸

Po necelých třiceti letech, v listině Jindřicha III. z ledna roku 1040 se Vintíř nečekaně klášteru v Richnachu vzdal a Jindřich ho na jeho žádost daroval klášteru v Dolním Altaichu i se vším, co k němu náleží. Sám Vintíř se odebral na českou stranu Šumavy, na horu Březník u Dobré Vody, konkrétněji na východní svah této hory. Dobrá Voda se dnes nachází nedaleko státní hranice, v raném středověku linie procházela zhruba středem hvozdu, v neobydlené části – tzv. v zemi nikoho. Přímo na Březníku se nacházela zemská brána, neboli zde procházela hranice území. Právě zde se vybíralo od karavan clo, a celou bránu hlídala ozbrojená posádka, která měla v případě nutnosti zatarasit cestu přeseky a zabránit tak vstupu vojsk nepřítele. Podle Petra Kubína je možné, že si Vintíř nezvolil Březník náhodně. Na výhodné lokalitě mezi klášterem v Dolním Altaichu a Sušicí, potažmo Prahou, pak mohl vykonávat diplomatické úkoly z pověření Jindřicha III. při konfliktu s Břetislavem I.³⁹

O čem dobové prameny nemluví, jsou poslední léta Vintíře na Dobré Vodě. Toho využívá legenda o sv. Vintířovi (Vita s. Guntheri), napsaná mnichem z břevnovského kláštera v polovině 50. let 13. století pro využití u kanonizačního procesu a jeho podpory od Přemysla Otakara II. Podle Petra Kubína se jedná „o čistou literární fikci“, která bere inspiraci např. v legendě o sv. Jiljí.⁴⁰ Podle legendy měl kníže

³⁵ DINKLAGE, Karl, *Studien zur Frühgeschichte des deutschen Südosten*. In: *Südostforschungen* 5, 1940, s. 191.

³⁶ KUBÍN, *Svatý Vintíř*, s. 54–56.

³⁷ DINKLAGE, *Der frühmittelalterliche Handelsweg*, s. 88.

³⁸ ROYT, Jan, *Poustevník Vintíř: legenda a život*. In: *Vintíř – patron Šumavy*, Hartmanice, 2006, s. 15.

³⁹ KUBÍN, *Svatý Vintíř*, s. 72–74.

⁴⁰ Tamtéž, s. 80–81.

Břetislav jet na lov z hradu Prácheň a v lesích narazit na krásného jelena, který ho dovedl až k poustevně, kde našel starce. Jím měl být Břetislavův kmotr Vintíř. Kníže se vyptával, jak se do této poustevny dostal, a proč se rozhodl k tak tvrdému mnišskému způsobu života. Břetislav ho žádal, aby Vintíř odešel s ním do jeho knížectví, kde o něj bude lépe postaráno. To Vintíř odmítl a pravil knížeti, aby se nevzpíral boží vůli.⁴¹

Vintíř v legendě sděluje Břetislavovi, že nadešel čas starcovy smrti a žádá Břetislava o udělení nějakého majetku břevnovskému klášteru „*aby tam na mne v Pánu a na tebe a všechny tvé nástupce zůstala u Boha nějaká památka*“. Vintíř mu také sdělil čas své smrti, totiž následující den ve tři hodiny ráno. Dalšího dne s sebou Břetislav vzal i biskupa Šerbiře, který v poustevně odsloužil mši. 9. Října 1045 Vintíř zemřel a jeho tělo bylo pochováno v břevnovském klášteře, jak si sám přál.⁴²

Přestože na České cestě mýto nebylo, na Vintířově stezce existovalo mýto v Klessingu roku 1254, které každý rok přinášelo klášteru v Niederaltaichu 10 talentů. Toto mýto se ale nevztahovalo na zboží pro klášter, ani na jeho obchodníky. Mýto tak platili pouze cizinci, kteří tudy projížděli, proto se zdá, že Vintířova stezka nebyla jen lokální spojení. Ve druhém panském urbáři je uvedeno, že před rokem 1300 bylo mýto přesunuto do Zwieselu. Zdejší pán vybíral jednu třetinu mýta pro obchod z Deggendorfu do Zwieselu, dvě třetiny pak zůstaly klášteru v Niederaltaichu. V důsledku toho se ukazuje, že obchod na Vintířově stezce byl významnější, než obchod na České cestě, zhruba v poměru 2:1.⁴³

⁴¹ KUBÍN, Petr (ed.), *Legenda o sv. Vintířovi. Vita s. Guntheri*, Praha 2014, s. 181–189.

⁴² KUBÍN, *Legenda*, s. 191–201.

⁴³ MOLITOR, Johannes, *Der Böhmweg und der Gunthersteig. Zwei Altwege aus dem Landkreis Deggendorf nach Böhmen*. In: KUBŮ, František, PARKMAN, Marek (eds.), *Staré stezky. Sborník příspěvků z konference o výzkumu starých komunikací*, Prachatice 2015, s. 109.

2.3. Norimberská a Řezenská cesta

Obě cesty vedou z Prahy, přes Starý Pleztec a později Plzeň, kde se dělí. Pokračují pak do bavorských měst, podle kterých získaly své jméno. Norimberská cesta vede od Plzně na Stříbro a Kladruby jednou větví na Přimdu, Waidhaus a Vohenstrauß, druhou na Tachov, Bärnau a Weiden, aby se znovu spojily v Norimberku. Řezenská cesta se oddělovala od Norimberské u Starého Plzece a dále pak vedla na Dnešice, Tuřany, Zemětice a tímto směrem dále na Domažlice, pokračující na Furth im Wald, Cham a Regensburg. Po povinném dělení v 15. století se Řezenská cesta v Domažlicích dělí na tři směry. První pokračuje přes Klenčí, Waldmünchen a Rötzt, druhý je původní – přes Furth im Wald a Cham, a třetí směřoval na Všeruby a Cham. Všechny se pak opět setkávaly v Regensburgu, jakožto cílové stanici.⁴⁴

Starší stezkou byla pravděpodobně Řezenská, která měla být využívána na počátku 10. století jako součást velké magistrály přes Evropu z Porýní, přes Kyjevskou Rus do Číny. Tuto cestu bychom našli dříve jižněji, ale po nájezdech Maďarů byla přesunuta od Regensburgu směrem na sever. Norimberská i Řezenská cesta měly jednu společnou původní cestu, která vedla z Chebska do oblasti Domažlic. U Chebu se napojovala na cesty ze severozápadního a severního Německa, u Domažlic pokračovala do pozdějších měst Nabburg a Pfreimd, kde bylo hojné osídlení i s tržištěm. Z této cesty ze severu na jih vedla odbočka směrem na východ, do vnitrozemí, směrem na Starý Plzeňec a Prahu. Část hvozdu v oblasti odbočky byla neosídlená, až po roce 1115 byl založen klášter v Kladrubech, aby bylo možné zdejší okolí kolonizovat a vést cestu i středem Českého lesa. Na počátku druhé třetiny 11. století došlo na této trase ke změně. Oblast odbočky do středu české země bylo vylidněno a hradiště Hradišťany vypáleno. Je možné, že byli obyvatelé za vlády Břetislava I. přemístěni jižněji, do oblasti Chodska, pro potřeby nové kolonizace. Část původní cesty byla nahrazena novou zkratkou, která se u Stoda otáčela jihozápadním směrem, k nově založeným Všekarům. To je považováno za základ Řezenské cesty.⁴⁵

Na konci 11. století, za vlády krále Vratislava II. byla založena nová pohraniční ves Kladruby, na konci dosud nekolonizované krajiny, na východním okraji lesa, aby bylo možné vést cestu hvozdem nazývaným „velký les“. Roku 1115 zde byl postaven

⁴⁴ ČECHURA, Jiří, *Průběh Norimberské a Řezenské cesty v západních Čechách*. In: KUBŮ, František, PARKMAN, Marek (eds.), *Staré stezky*. Sborník příspěvků z konference o výzkumu starých komunikací, Prachatice 2015, s. 62–63.

⁴⁵ Tamtéž, s. 57.

klášter benediktinů, jehož výstavba byla původně určena pro Zbraslav. Tato cesta se později stala základem pro Norimberskou cestu, která se právě u Kladrub dělila na dvě větve. První, tachovská větev, však ještě k tachovu nevedla, ba ani k Norimberku, ale směřovala přes Cheb k Bamberku. Druhou částí Norimberské cesty je větev přimdská, která také zprvu nevedla ani k Přimdě, ani k Norimberku, ale k Bělé nad Radbuzou, kde byl vytvořen přechod Českého lesa, který je uveden i v Kosmově kronice. Až koncem 12. století pozměnila první větev směr k Tachovu a druhá v polovině 12. století na Přimdu a do Norimberka, který v této době však nebyl tak významným obchodním centrem. Mezi oběma částmi Norimberské cesty vznikala spojovací cesta, která však nebyla dokončena, protože ji nahradila jiná, blíže k pohraničnímu hvozdu. Ve 13. století cesty nezměnily své trasy tak výrazně, ale jisté změny se udály. Norimberská cesta přemístila svou větev na Tachov více západně, nyní opravdu přes Tachov a Planou, ve směru na Kynžvart, kde se nacházela celní stanice. Na bavorském území však i nadále pokračovala severozápadním směrem, ne na Norimberk. Větev přimdská zachovala téměř stejný kurz na Domažlice a zcela vypustila starou část cesty s možností přechodu na Poběžovicku. Došlo ke změně trasy přes Soběkury a Koloveč na Domažlice, z Domažlic pak na Furth im Wald a Cham, nebo později přes Waldmünchen a Rötze, k Regensburgu. Spojovací cesta Norimberské a Řezenské cesty zůstala jen jako vnitrozemská, avšak stále významná komunikace.⁴⁶

Další změnu tras znamenalo pro obě cesty založení nové Plzně na konci 13. století. Za vlády Karla IV. došlo k důležitým změnám na českém i německém území. Postupně se rušily staré úzké cesty a budovaly se širší komunikace. Na tachovské větvi byl užíván nový hraniční přechod v Bärnau a pak se původní cesta vedoucí na Bamberg otočila na Altenstadt an der Waldnaab, dále na Norimberk. Do Norimberka začaly vést dvě významné cesty, totiž obě větve Norimberské stezky. Císařským příkazem Karla IV. byla upřednostňována trasa přes Tachov („Goldene Straße“) před cestou na Přimdu („Verbotene Straße“). Města na tachovské větvi začala rychle vzkvétat díky privilegiím a penězům, které získala od císaře na opevnění. Stabilitu zajišťovalo i množství celnic a průvodních stanic na stezce z Norimberku k Praze, která byla již od roku 1300 zajištěna ozbrojeným doprovodem, tzv. glejtem. Hrad Lauf, ležící při této cestě, disponoval *„osmnácti muži a třemi koňmi s výzbrojí šesti náprsních krunýřů a dvou kuší, jejichž*

⁴⁶ Tamtéž, s. 57–59.

*stálou úlohou bylo poskytovat doprovod“.*⁴⁷ Tento stav trval i přes husitské období, ale na konci 15. století začala zničená a chudá města na tachovské větvi vybírat velmi vysoká cla. Díky tomu se stala důležitější „zakázaná“ přimdská větev. I Řezenská cesta už vycházela z nové Plzně, při břehu Radbuzy, směrem ke Všerubskému průsmyku. Netrvalo však dlouho a na konci 14. století přišlo nařízení o povinném odklonění cesty.⁴⁸

Znamení přeusny se odehrály za vlády Václava IV. Důvodem byl spor mezi královským městem Stříbrem a nedalekým klášterním městem Kladruby. Do této doby přecházela většina provozu po Norimberské cestě přes Kladruby a Václav IV. povolil Kladrubům postavit městské opevnění a hradby, ale Stříbro se stavělo proti kvůli mílovému právu. Stříbro si vynutilo odvolání listiny o hradbách a následovaly další sankce pro Kladruby. Jednalo se například o zrušení trhu, vaření piva a nařízení o povinném odklonění všech tras z vnitrozemí do Německa pro pěší, jezdce na koních, dobytek i vozy přes Stříbro. Lidé z Bavorska, Falce, Tachova, Přimdy i Domažlic zacházet daleko ke Stříbru, stejně to platilo i při cestě z Prahy a Plzně. Nebylo možné, aby cesta vedla přes Kladruby nebo jen kolem kladrubského kláštera. To trvalo až téměř do konce 15. století, pak se na žádost postižených měst trasa vrátila zpět. Povinný odklon postihl i Řezenskou cestu, která musela být vedena od Domažlic přes Horšovský Týn ke Stříbru a teprve potom k Plzni. Od 16. století směřuje hlavní směr Norimberské cesty přes Stříbro, od Kozolup přes Myslinku, Hněvnice a Sytno. Řezenská cesta směřovala z Plzně na Chotěšov, Staňkov a Domažlice, ke Všerubskému průsmyku, dále na Eschlkam, Cham a Regensburg.⁴⁹

Dokladem o trase Norimberské cesty jsou i kamenné kříže rozmístné podélně při cestě tak, aby mohly vést cestující správným směrem. Nacházejí se před vstupy do obcí, u odboček do obcí nebo k jiné cestě. Dalším důkazem byly i strážní sídla, kolem větve na Přimdu např. Brodské čihadlo na skalce u Brodského rybníka, nebo Tuněchodské čihadlo v lese nedaleko Smrkového rybníka i vrch Kleštiny.⁵⁰

Právě při Norimberské cestě byl v roce 1115 postaven benediktinský klášter v Kladrubech. Kníže Vladislav I. často cestoval do Řezna na císařský dvůr právě po této

⁴⁷ NĚMEC, Richard, *Architektura – vláda – země. Rezidence Karla IV. v Praze a zemích Koruny české*, Praha 2015, s. 95.

⁴⁸ ČECHURA, *Průběh*, s. 59.

⁴⁹ Tamtéž, s. 59–60.

⁵⁰ ČECHURA, Jiří, *Kladruby v pohledu devíti staletí*, Plzeň 1995, s. 9.

stezce, která vedla v místech budoucího kladrubského kláštera. Po té, co ho císař jmenoval do funkce říšského číšníka, se jeho cesty staly častějšími. I jeho manželka Richenza jezdila navštěvovat své rodiče na hrad Berg v Horní Falci. Při takových cestách musel panovník i se svou družinou přenocovávat v dočasných táborech. Takový způsob nocování bylo nutné uskutečnit ještě před vstoupením do pohraničního lesa, který začínal za dnešní říčkou Úhlavkou. Je tedy možné, že výstavba kláštera v Kladrubech namísto ve Zbraslavi byla hlavně praktickou záležitostí. Kláštery měly povinnost pro panovníka a jeho družinu poskytnout nocování i stravu. Vliv na vybudování kláštera mohla mít i Richenza. Její otec, hrabě z Bergenu, byl velkým mecenášem benediktinského kláštera ve Zweifaltenu. Lze předpokládat zájem bergenského hraběte na získání nových vlivů i územní kolonizaci, která v této době byla na německé straně mnohem dále než česká. Podle některých zápisů v německých kronikách, např. Kroniky pegavské nebo listiny kláštera v Reichenbachu, které uvádějí, že „*Reicza, česká kněžna, založila klášter v Kladrubech*“. Klášter však oficiálně mohl založit jen panovník, ale Richenza na tom mohla mít značný podíl. Na jaře roku 1115 už byl nový klášter postaven. Zprvu byl obydlen jen dvaceti mnichy českého původu z břevnovského kláštera.⁵¹

Jejich prvním úkolem bylo dobudování zbytku klášterních staveb a předně zavést klášterní hospodářství a zapojit do něj i poddané vesnice. Bylo nutné vesnice obejít a seznámit je s povinnostmi. Mniši měli začít i s kolonizací pohraničního lesa na západě, zakládat tam nové obce a zabydlovat tam obyvatele. Panovníkovi se však postup kolonizace zdál příliš pomalý, proto požádal opata Odalricha z kláštera ve Zweifeltenu, aby poslal posily z jeho kláštera pro klášter v Kladrubech. Odalrich několik svých mnichů poslal, ti se však příliš dlouho nezdrželi, protože nebyli ochotni akceptovat českého mnicha na opatském stolci. Vladislav však neměl v úmyslu oblast germanizovat, jen urychlit rozvoj v této části země. Protože Němci postupovali rychleji s kolonizací a dostali se i na české území, kde postavili opevněný hrad Přimda. Ten Vladislav roku 1121 dobyl a německé odtud vyhnal. Po pěti letech Soběslav I. dal hrad znovu opravit a používal jej.⁵²

⁵¹ Tamtéž, s. 11–12.

⁵² Tamtéž, s. 25–27.

3. OBCHODNÍ VÝZNAM DÁKOVÝCH KOMUNIKACÍ MEZI BAVORSKEM A ČECHAMI

Karavany, které vozily zboží, s sebou přinášely i rozvoj místní oblasti a urychlovaly jejich vývoj. Z bavorské části putovala do Čech především sůl a luxusní zboží z Podunají, Evropy i Orientu, z Čech na německou stranu bylo převáženo zejména obilí a další potraviny. Část nákladu po Zlaté stezce zůstávala v Abteilandu, většina však mířila do oblastí na Dunaji, nebo za Šumavu na české území. Osady a městečka profitovaly zejména ze služeb poskytovaných soumarským karavanám.⁵³

Přepravu po Zlaté stezce zajišťovali soumaři, kteří za určitou odměnu přepravovali zboží na svých koních. Pověštinou se jednalo o sedláky, kteří obchod měli jako přivýdělek. S jedním nebo dvěma koňmi pak převáželi zboží, či se dali do služeb větších obchodníků. Z důvodu bezpečnosti soumaři chodili po stezce v karavanách, příležitostně i s ozbrojeným doprovodem. Obchod po stezce fungoval po celý rok, ale zejména na podzim a v zimě, po žních a dalších zemědělských pracích. Zamrzlé cesty byly také častokrát lépe průchodné.⁵⁴ Problémem nebyly výšiny ani lesní porost, ale nížiny, mokřady a zaplavené nížiny. Přes močály byly stezky vyztuženy rozpolcenými kmeny či tenčími stromy. Cílem bylo obejít četná údolí, nejlépe suchou nohou.⁵⁵

Soumarský obchod a jeho význam na stezce od poloviny 13. století stále rostl. Biskup pasovský, Ota z Lonsdorfu, stanovil na shromáždění z Ilzstadtu z 26. října 1256, že obchod při cestě do Čech mohou vykonávat kromě Čechů i obyvatelé žijící v osadách náležícím pasovskému biskupství, konkrétněji v osadách mezi Pasovem a pohraničním hvozdem – Waldkirchen, Schiefweg, Böhmzwiesel a Fürholz. Ve stejné době bylo také postaráno o údržbu a opravy stezky. Na to musel klášter v Niedernburgu věnovat část příjmů, jakožto výběrčí mýta na stezce. Proto vznikly mýtní stanice patřící klášteru v Pasově-Ilzstadtu a ve Fürholzu.⁵⁶ Záznam biskupa Oty z Lonsdorfu podává zprávu o tom, že se mají z „*cla odvádět 4 hřivny vyšehradské kapitule na opravy jistého mostu v lese*“. Nejspíše se jednalo o předchůdce Soumarského mostu u Volar, kde stezka překračovala jediný větší tok na české straně stezky, a to Teplou Vltavu, kterou spravovala právě vyšehradská kapitula v Praze. Kapitula se starala nejenom o most, ale

⁵³ KUBŮ, ZAVŘEL, *Zlatá stezka*, 4. Úsek, s. 36.

⁵⁴ KUBŮ, ZAVŘEL, *Zlatá stezka*, 1. Úsek, s. 22.

⁵⁵ PRAXL, s. 10–11.

⁵⁶ KUBŮ, ZAVŘEL, *Zlatá stezka*, 4. Úsek, s. 28.

o část stezky od pohraničního hvozdu do Prachatic.⁵⁷ Ty pak tuto povinnost přejímají. V husitském období vyšehradská kapitula ztrácí v této oblasti vliv, jelikož přišla o svá vrchnostenská práva. Prachatičtí měli na obchodu na Zlaté stezce velký zájem, proto most udržovali v dobrém stavu, a po třicetileté válce přistoupili ke stavbě nového mostu.⁵⁸

Výběr mýta a cla byl vždy velmi výnosný. Tyto poplatky prvotně vždy připadaly králi, ale často bylo právo na vybírání mýta i cel přenecháváno pánům či klášterům v tamější oblasti. Mýto bylo vybíráno za převoz zboží po Dunaji, stejně jako tržní mýto, které bylo inkasováno po nakoupení zboží na daném trhu. Stejnětak existovalo i mýto za využití mostů, např. dřevěného mostu přes Dunaj, který je dokládán ke konci 13. století. První písemné zmínky o celnici v Deggendorfu, důležitém městu na České cestě, se datují k roku 1271. V této listině byl od cla osvobozen klášter v Mallersdorfu. Pro všechny důležité produkty bylo nastaveno clo tržní, za přechod mostu či plavbu po Dunaji. Kdo přepravoval sůl, musel zaplatit za sud půl feniku. Avšak lidé žijící uvnitř Deggendorfu byli od cla osvobozeni.⁵⁹ Roku 1485 Albrecht IV. svěřil roční platbu dvanácti liber feniku cla z Deggendorfu na využití ulic z cel vybraných na mostech, silnicích či z vozů. Výměnou za to museli Deggendorfští sami most udržovat. Pro vymáhání cla zavázal celníky přísahou a vyhlásil řády na clo pro mosty i cesty. Nejdůležitější clo z plavby po Dunaji nadále zůstávalo vrchnosti.⁶⁰

3.1. Převážené komodity

Nejdůležitější komoditou převáženou na Zlaté stezce byla nepochybně sůl, která Čechům i Moravě chyběla. Pasovský biskup Ota z Lonsdorfu využil výhodné pozice Pasova, ležícího mezi solnými ložisky v Alpách a českými zeměmi, a vybudoval z něj významné centrum obchodu právě se solí. Sůl byla velmi důležitým typem zboží, nebyla totiž jen kořením, ale i surovinou pro konzervaci, či se používala v různých řemeslných odvětvích (zpracování kůže, skla i keramiky). Velké množství soli se muselo dovážet, pro střední Evropu zejména z oblasti Alp, do 12. století z Reichenhallu v Bavorsku, který byl v té době jedinou salinou,⁶¹ od konce 12. století i z oblasti Berchtesgadenu. Kontrolu nad ložisky měli především bavorští vévodové, rakouští

⁵⁷ KUBŮ, ZAVŘEL, *Zlatá stezka, 1. Úsek*, s. 21.

⁵⁸ Tamtéž, s. 131.

⁵⁹ MOLITOR, Johannes, *Bilder auf der Deggendorfer Geschichte*. In: MOLITOR, Johannes (ed.), *Deggendorf 1002–2002, Deggendorf 2003*, (= *Deggendorfer Geschichtsblätter* 24) s. 204.

⁶⁰ Tamtéž, s. 205.

⁶¹ ANDRESKA, s. 28.

vévodové, nebo arcibiskupové ze Salcburku. Od roku 1220 je možné za nejvýznamnější ložisko považovat Hallein, který byl pod kontrolou právě salcburských arcibiskupů. Z Halleinu se sůl přepravovala po řekách do Pasova, a odtud soumarskými koňmi do Čech. Nedostatek vlastních zdrojů v českých zemích donutil dovážet sůl právě po Zlaté stezce, která po většinu středověku pokrývala solnou spotřebu v Čechách.⁶²

Výnosný obchod se solí stále rostl. Kolem roku 1400 se každý rok přes Pasov dopravilo téměř 80 000 liber soli, o sto let později už to bylo 150 000 liber, a v polovině 16. století až 300 000 liber. Husitské války obchod po stezkách jen zpomalily, ale po uklidnění situace se stav a život na soumarských stezkách vrátil zpět. Vrchol obchodu se solí na Zlaté stezce se uskutečnil v 16. století Z pasovských mýtních knih z let 1400 až 1402 se dozvídáme, že sůl byla zboží výhradně českých a pasovských soumarů, ale na přepravě jiných druhů zboží se mohli podílet i obchodníci z jiných oblastí – ze Salcburska, Tyrol, Korutan, Itálie, Švábska nebo Švýcarska. Zvláště za vlády Karla IV. získal obchod na cestách mezinárodní charakter.⁶³

Sůl však nebyla jediným dovozním artiklem z Pasova. Dovážely se i drahé látky, koření, železo, různé druhy vín a jižní ovoce či pasovské Wolfsklingen – sečné zbraně s pasovským červeným vlkem. Z Čech se pak západním směrem vyváželo hlavně obilí, kterého byl v Pasově nedostatek, chmel a slad, sádlo, med, máslo a sýry, pivo, pálenka z Prachatic, kůže, vlna i ryby. Obchod soumarů byl vždy považován jako výměnný. Roku 1479 český zemský sněm uzákonil, že jen ti obchodníci, kteří do země přijdou s nákladem z cizí země, preferovaně se solí, mohou jako zpětný náklad naložit obilí a jiné české produkty. Známými jsou i pravidla z Prachatic: „jeden náklad za jiný“, či „obilí za sůl“.⁶⁴

3.2. Kulturní rozměr

Česká cesta mezi Deggendorfem a Sušicí, či Vintířova stezka, které pak společně vedou z Bavorska do Čech, jsou datovány již v 11. století. Právě v této době muselo okolo zdejší oblasti už existovat stabilnější osídlení, které lze doložit i vybudováním nejstaršího kostela v této oblasti v Mouřenci, vycházející možná ještě z působení Vintíře. Dalším podobným kostelem na české straně Šumavy mohl být předchůdce kostela v Kašperských Horách, zasvěcený svatému Mikuláši. Nejvýznamnějším rodem

⁶² KUBŮ, ZAVŘEL, *Zlatá stezka, 1. Úsek*, s. 21.

⁶³ KUBŮ, ZAVŘEL, *Zlatá stezka, 4. Úsek*, s. 36.

⁶⁴ PRAXL, s. 16.

na bavorské straně se stali hrabata z Bogenu. Ti byli díky sňatkové politice s přemyslovským rodem úzce spjati s českým prostředím. Hrabata z Bogenu se však nezdřáhala zasahovat do českého i moravského prostoru i vojensky, když v roce 1142 pomohli biskupovi v Olomouci Jindřichu Zdíkovi proti Konrádu Znojenskému. Za tuto službu jim pak olomoucký biskup vysvětil tři oltáře v ještě nedostavěném Windberském klášteře. Právě tomuto bogenskému klášteru český král Vladislav I. daroval ves Albrechtice společně s několika dalšími osadami. V Albrechticích pak Bogenové nechali postavit roku 1178 nový kostel. Další vliv získali po sňatku Albechta III. Bogena s přemyslovskou kněžnou Ludmilou roku 1184, jelikož její věno zahrnovalo Sušici a její okolí. V době Albrechta III. a IV. z Bogenu náleželo Sušicko právě jejich rodu, o čemž svědčí i dochované kostely v této oblasti, např. kostely v Petrovicích, Zbynicích či Svojsčicích. O zhruba 60 let později, v roce 1242 rod Bogenů vymírá a jejich rodové dědictví připadlo rodu Wittelsbachů. Společně s jejich smrtí byly ukončeny i dobré vztahy s Čechami. Wittelsbachové však své dědictví museli velmi hájit před nároky Přemysla Otakara II. Až v roce 1271 došlo k uklidnění situace, když se rod Wittelsbachů zřekl oblasti Sušicka a Přemysl Otakar II. výměnou opustil své zájmy v Bavorské části.⁶⁵

Oblast v poslední třetině 12. století začínají mocensky obsazovat i Bavorové ze Strakonic, kteří si ve Strakonících postavili sídlo. Do jejich správy spadaly Horažďovice, Blatná, Bavorov a hrad Prácheň, který byl na hranicích jejich panství, které sousedilo s prostorem hrabat z Bogenu. Právě rod Bavorů nechal vystavět johanitskou komendu, která obsahuje dva architektonické prvky typické pro tuto oblast. Jedná se o ploché talířovité prstence a bobulovitý dekor. Portály s bobulovitým dekorem byly doloženy v Chelčicích, Vacově, Bukovníku a Volenicích. Všechny tyto zmíněné oblasti patřily do panství Bavorů. Častější jsou ale dekory v podobě prstenců, které se objevují i na panství Bogenů v oblasti Sušice – ve Svojsčicích, Zbynicích a Buděticích. Talířové prstence se však zdají být jen regionální, inspirované ze Strakonic, zatímco bobulovitý dekor je možné pozorovat i na západě. Může pocházet z Podunají, kde se inspirovali z oblasti Alsaska či horního Porýní. Oba portály windbergského klášterního kostela mají stejný dekor a jejich datace je zhruba stejná, zhruba v letech 1220–1230. Je tedy možné ovlivnění strakonického vzoru podle kláštera ve Windbergu, a to přes

⁶⁵ SCHMOTZ, Karl, *Zwischen Donau und Otava. Gedanken zu Herrschaft und Sakralarchitektur im hohen Mittelalter*. In: ŠAFR, Pavel (ed.), *Archeologické výzkumy v Jižních Čechách 17*, České Budějovice 2004, s. 233–236, 238, 240.

kontakty obou rodů.⁶⁶ Cesty převážně v katolických oblastech, odkud byl možný kulturní transfer, byly často lemovány různými kříži, Božími muky či kaplemi. Hlavním důvodem bylo udávání směru cesty na křižovatkách i v zalesněných oblastech a pro lepší orientaci v krajině. Kaple a kostely bývaly často zasvěceny svatým nějak spojenými s cestováním, např. se svatým Jiřím, patronem koní, jezdců a rytířů, či svatý Martin, Mikuláš nebo Jakub.⁶⁷

I v bavorském Ilzstadtu a Waldkirchenu bylo vždy velmi živo a obchodníci z česko-bavorského pohraničí se zde setkávali i s kupci z dalších krajů střední Evropy i vzdálenějších oblastí, stejně tak s loupeživými jedinci, lidmi zámožnými i chudými. Ve všech osadách na Zlaté stezce existovaly hostince, nálevny i noclehárny, které poskytovaly nutné zázemí. Společně s vzkvétajícím obchodem na Zlaté stezce se zvyšovala i majetnost měšťanů i obyvatel menších městeček a osad podél stezky. To vše se projevilo na výstavnosti měšťanských domů, stavbou nových kostelů nebo přestavbou starších, či rostoucí vzdělaností. Studenty z Abteilandu je možné nalézt v pasovské škole u dómu, v klášterní škole Sankt Nikola u Pasova, nebo i v odlehlejších univerzitách – ve Vídni, Ingolstadtu nebo Lipsku.⁶⁸

Rozvoj a soužití obou národů nebylo vždy poklidné. Na Norimberské cestě v novém klášteře v Kladrubech se krátce po jeho založení objevil konflikt mezi Čechy a Němci. Vladislavu I. se zdálo, že kolonizace okolo českého kláštera postupuje příliš pomalu, tak žádal opata Odalricha, aby vyslal posilu pro klášter v Kladrubech. Opatovi ve Zweifeltenu však vadila skutečnost, že nejvyšším v kladrubském klášteře byl mnich českého původu. Až po přímlově Richenziných rodičů poslal koncem roku 1117 do Kladrub 12 mnichů. Ti však z Německa přišli i s požadavkem na opatský stolec, čemuž zabránila většina českých mnichů. Tak mniši po necelém roce odešli zpět do svého kláštera ve Zweifeltenu s oznámením, že se vrátí, až nebude v čele kláštera Čech. Mniši z Německa přinášeli pokrokové způsoby hospodaření, ale Češi si v okolí Kladrub zachovávali své pohanské zvyky. Jejich téměř roční působení zde tedy žádné významnější změny k lepšímu nepřineslo. V roce 1120 umožnil Vladislav příchod dvaceti zweifeltenských mnichů podruhé. Ti ihned po smrti českého opata dosadili na

⁶⁶ Tamtéž, s. 240–248.

⁶⁷ MANSKE, Dietrich Jürgen, *Altstraßen / Altwegeforschung in Ostbayern und angrenzenden Räumen. Stand und Aufgaben – ein Beitrag zur Kulturlandschaftanalyse*. In: KUBŮ, František, PARKMAN, Marek (eds.), *Staré stezky*. Sborník příspěvků z konference o výzkumu starých komunikací, Prachatic 2015, s. 95–96.

⁶⁸ KUBŮ, ZAVŘEL, *Zlatá stezka, 4. Úsek*, s. 37.

opatský stolec mnicha Wizimana. Vladislav nešetřil svými dary, což byla velmi prestižní věc. Klášter dostal další vesnice v okolí a vodní právo na téměř celou řeku Mži. Dary klášter získával i od české šlechty, ale němečtí mniši většinu darů věnovali svému klášteru ve Zweifelten. Vladislav si sice přál rychlejší kolonizaci okolní krajiny, ale ne její poněmčení.⁶⁹ Je tedy možné vypozaovat vzájemné ovlivňování kultury i architektury, především ze směru ze západu na východ, tedy z Bavorska do Čech.

⁶⁹ ČECHURA, *Kladruby*, s. 25–27

4. ČESKO-BAVORSKÉ STEZKY JAKO STRATEGICKÉ TEPNY

4.1. Využívání cest při válečných taženích

Jihozápadní hranice Čech kdysi bývala pokryta jen těžko prostupným pralesem. Pro obchod i cesty panovníků tak byly vybudovány stezky a cesty, které území spojovaly. Právě tyto trasy byly zároveň využívány jako komunikace, po kterých přecházela vojska na cizí území v dobách konfliktů, sporů a válek. Jedním z nich je i konflikt mezi císařem Otou II. a Jindřichem II. Bavorským společně s českým knížetem Boleslavem II. Nový císař Ota se ujal trůnu po smrti svého otce Oty I. a Jindřich mu dva roky po začátku panování působil problémy proticísařským spiknutím, ke kterému se přidal i Boleslav II. Ota sice vzpouru potlačil, ale i tak to znamenalo začátek vleklých sporů. Jindřich se pak musel dostavit před císaře a následně byl uvězněn v Ingelheimu. V době Jindřichova pobytu ve vězení patrně podnikl Boleslav vojenskou akci proti Otovi, jelikož císař na oplátku na jaře 975 vyplenil Čechy. Boleslav i přes to nadále zůstal věrný Jindřichovi a ani vpád Oty nezpůsobil jeho zemi vážné škody. Další zpráva z dolnoaltašských letopisů sděluje o vpádu Čechů do pasovského biskupství. Ani v dalším roce se český kníže nechtěl vzdát své probavorské politiky. Jindřich opouští Ingelheim a vrací se zpět do Bavorska, kde osnuje další vzpouru. Ota následně táhne do Bavor, kde však v první výpravě na přelomu března a dubna 976 pohoří. V červenci zaútočil do Bavorska znovu a tentokrát dosáhl Řezna, čímž porazil Jindřicha, který však nebyl zajat. Císař ho však zbavil vlády nad Bavorskem, kterou dostal syn švábského vévody Liudolfa Ota a Jindřich uprchl do Čech. Poskytnutí úkrytu ze strany Boleslava se Otovi patrně nepozdávalo, a tak ve stejném roce vytáhl do Čech. Císař však Jindřicha nedopadl, naopak ještě utrpěl porážku od českých u Plzně, města na stezce z Řezna do Prahy. Po zdrcující porážce se Ota rozhodl nepokračovat v útoku a stáhl se na svůj hrad Camma. Ota údajně vyplenil nějakou část země, ale není známo přesné místo a při vpádu přišel i o značnou část svého vojska, jelikož se na císařské straně šířila úplavice. Za této situace Boleslav II. v doprovodu ozbrojenců požádal o mír. Slíbil, že pokud císař odtáhne se svými vojáky a ukončí boje, obdaruje ho četnými dary a společně se svými lidmi se podvolí německému císaři.⁷⁰

Také Vintířova stezka se stává klíčovou pro válečné tažení Jindřicha III. do Čech. Břetislav I. totiž koncem jara 1039 napadl Polsko a pokračoval na Hnězdo. Tam vyloupil katedrálu svatého Vojtěcha a zmocnil se jeho ostatků. Společně s kostmi

⁷⁰ SOBIESIAK, Joanna Aleksandra, *Boleslav II.*, České Budějovice 2014, s. 30–35.

světceva bratra Radima a svatých pěti mučedníků nechal přenést do Prahy a doufal, že přemístění ostatků do Prahy zajistí v nejdůležitějších městech českých zemí zřízení arcibiskupství, jako tomu bylo v roce 1000 právě v Hnězdně. Břetislav počítal se souhlasem císaře Konráda II. Ten však 4. června 1039 nečekaně zemřel, a jeho syn, Jindřich III., se rozhodl Břetislavovu výpravu potrestat. Celá situace byla nakonec ukončena jen mírným pokáráním. Břetislav však posílil i ziskem Slezska, čímž vychýlil mocenskou politiku výrazně ve svůj prospěch. Kvůli tomu v říjnu 1039 Jindřich vyhrožoval Břetislavovi válkou. Nakonec se spokojil se slibem, že se k němu osobně dostaví a podřídí jeho rozkazům. Břetislav ale na královský dvůr nedorazil a ani polskou kořist neodevzdal. V zimě tak bylo jasné, že se schyluje k válce. V této době se Vintíř vzdává svého kláštera a odchází do poustevny na hranici.⁷¹

Jindřich III. stanovil válečnou výpravu na konec léta 1040. Říšské vojsko mělo provést vpád do Čech dvěma směry. Severní část vojska vedené míšeňským markrabětem Ekkehardem mělo přejít přes Krušné hory, jižní část vedená králem samotným, jakožto bavorským vévodou, se shromáždilo poblíž Kouby (Cham), a 15. srpna se obě vojska dala na pochod do Čech. Samotný střet je udáván mezi 22. a 23. srpnem 1040 do Všerubského průsmyku u dnešní vsi Brůdek. Pro Jindřicha skončila bitva porážkou a stáhl se zpět do Bavor, kde své vojsko rozpustil. Vintíř se jako starý mnich bitvy neúčastnil, ale v zápětí po ní byl pověřen diplomatickou úlohou. Severní vojsko zaútočilo o dva dny později než bavorské a Vintíř tak spěchal s královým vzkazem k Ekkehardovi, aby okamžitě zanechal bojů. Údajně dojednal s Břetislavem i mírový odchod saského vojska z Čech, patrně s právem si nechat i získanou kořist.⁷²

Ani po prohře s Břetislavem se však Jindřich III. nevzdal a na příští rok naplánoval válku znovu. Po 15. srpnu 1041 opět vtrhl do Čech, na severu podporován opět Ekkehardem a nově i oddíly z Rakouska vedené Leopoldem, syna tamějšího markraběte Adalberta. Královo vojsko opět postupovalo přes Domažlický průsmyk, ale oproti minulému roku se tentokrát podařilo obejít obě pásma české obrany v pohraničním hvozdu. To umožnilo vstup bavorského vojska do českých zemí, kde už Břetislav neměl šanci situaci zastavit. Břetislav se proto stáhl do Pražského hradu, kde se chtěl pokusit o obranu do té doby, než se obléhatelé nevyčerpají. Po třech týdnech, 29. září, se Břetislav musel vzdát. Jedním z důvodů byla zrada českých předáků

⁷¹ KUBÍN, *Svatý Vintíř*, s. 74–75.

⁷² Tamtéž, s. 75–78.

vedených biskupem Šerbířem, kteří tajně přešli na královu stranu. V říjnu se pak musel český kníže dostavit ke králi do Řezna, kde mu Jindřich udělil Čechy v léno. Prameny z této doby o Vintířovi nemluví. Podle Františka Palackého se měl Vintíř ve výpravě významně angažovat, totiž převést Jindřichovo vojsko do Čech. Vintíř znal dobře pohraniční hvozdy, zrovna tak se účastnil předchozího tažení – proto měl Jindřich znovu využít jeho zkušeností. Je však velmi nepravděpodobné, že by Břetislav o několik let později souhlasil s Vintířovým pohřbem na břevnovském klášteře, pokud by Vintíř byl jedním z hlavních strůjců jeho porážky. Vintíř se nejspíše odebral do poustevny na Dobré Vodě již po prvním tažení Jindřicha III., hlavně kvůli vysokému věku.⁷³

Boje se této oblasti nevyhly ani za dlouhého období husitských válek, kdy zůstala z měst při jihozápadní hranici na katolické straně jen Stříbro a Tachov. Po vnitřních bojích se k husitství hlásila Plzeň, Domažlice a Klatovy. Na jižní části regionu lze pozorovat i dva hrady, jejichž pánové se hlásili k husitství – Přibík Klenovského a Jana Pajreckého z Janovic, v Prácheňském kraji to pak byl Petr Zmrzlík ze Svojšína na Kašperku či Mikuláš z Husi, který pak svou aktivitu přesunul do Plzeňského kraje a napadl cisterciácký klášter v Nepomuku. Další z prvních konfliktů byl i husitský vpád do Horní Falce v roce 1418. Cílem se stalo město Neunburg, sídlo syna římského protikrále Ruprechta Klema falckrabího Neunburského, známého odpůrce husitů. V roce 1419 došlo k ničujícímu útoku husitských na zwieselský Winkel, při kterém však útočníci vypálili i sedm dalších vesnic v jeho okolí – Lindberg, Flanitz, Bärnzell, Griesbach, Innenried, Aussenried a Zwieselberg. Obyvatelstvo se rozprchlo do okolních lesů a po návratu bylo přinuceno přijmout husitskou víru. Husitské vpády na bavorskou stranu hranice vyvolaly obavy a preventivní opatření. Příštího roku, 1. března 1420 vydal papež Martin V. bulu o přípravách křížové výpravy proti husitům. Katolické vojsko vedli hejtmané plzeňského landfrýdu Bohuslav ze Švamberka a Hanuše z Kolovrat na Krašově, se kterými se spojil i strakonický Jindřich z Hradce a další páni. Husitské vojsko pod vedením Jana Žižky v bitvě u Sudoměře 25. března zvítězilo a proboujvalo se až do Tábora. Česká útočnost na bavorské hranici pokračovala i nadále. Mezi 19. a 25. květnem byl bavorský pohraniční hrad Kleinaigen prověřen dvěma vpády husitů. Při prvním bylo vypáleno i šest okolních vesnic a druhý se díky špionáži podařilo odrazit. Do Čech měli křížáci po Norimberské cestě přístup přes Tachov do Plzně, nebo po větvi přes Přimdu do Stříbra. Přejít hranici nebylo problémem a koncem

⁷³ Tamtéž s. 78–79.

června se připojili k Zikmundovi Lucemburskému u Zbraslavi. Ve stejném roce se odehrál i boj o prachatickou větev Zlaté stezky a město Prachatice. Katolíci se po boji navrací do rozbořeného města a postupně ho obnovují, zároveň s perzekuováním nekatolických věřících. Už 12. listopadu 1420 Žižka vytáhl na Prachatice. Umožnil jim, aby dobrovolně otevřeli brány za slib ušetření života. Prachatičtí se však nevzdali a rozčilený Žižka pobídl k útoku. Město bylo poraženo a následovalo jedno z nekrutějších vyvražďování Žižkova období. Hradby byly opraveny a posíleny nově vybudovanými příkopy a Prachatice tak znovu stály na husitské straně. Ze tří větví Zlaté stezky zůstala katolickou jen větev vimperská, umožňující spojení kapituly ve Volyni s biskupstvím v Pasově. Na počátku husitských válek byly cesty na komunikacích většinou zasekány stromy, proto se brzy objevil nedostatek soli i dalšího zboží. Vimperská větev byla sice Kaplíři udržována v provozu, ale i zde se objevuje značný pokles obchodu. Sledování byli především posádkami z hradu Hus a z Prachatic. Po nějaké době však musely být cesty dočasně vyčištěny pro zajištění alespoň základních věcí a táborští hejtmané poskytovali glejty pro obchodníky z německého pohraničí.⁷⁴

V roce 1421 už husitský soubor zahrnoval i Kladruby, Chotěšov, Krasíkov, Rokycany, Vildštejn, navrácené Domažlice, hrady Hus, Pajrek, Kašperk i Klenová. Tím se znepřístupnila cesta z Bavorska a celá jihozápadní hranice Čech byl kontrolován husity. Křižáci se po prohře u Žatce 28. srpna 1421 odebrali k ústupu a následnému chaotickému úprku. Ludvík III. prchal po Norimberské stezce a do Norimberka dorazil 17. října, zatímco trevírský a kolínský arcibiskup prchali přes Radošov. I přes přípravu bavorské pohraniční obrany nezabránili husitským vpádům v zimě na přelomu let 1421 a 1422. Bavorská pohraniční obrana utrpěla velké ztráty na životech a hrad Klenaigen byl po pokusech o dobytí značně poškozen. V únoru roku 1422 následoval další vpád, kdy vypálili Eschlkam, Neukirchen a 12 dalších vesnic v okolí. Tento vpád je považován za nejničivější a měl za důsledek mnoho preventivních opatření. Nakonec bylo rozhodnuto posílit stavy na česko-bavorských hranicích, konkrétně v Neukirchenu, Eschlkamu, Kleinaigenu a Kočině, zatímco Furth im Wald nebyl ani zásobován a jeho význam značně poklesl.⁷⁵

Husitská agrese nabývala svých rozměrů v polovině roku 1425, a proto bylo nutné výšit ostrahu v prostoru Všerubského průsmyku, kudy vedla i jedna ze zemských

⁷⁴ JÁNSKÝ, Jiří, *Kronika Česko-bavorské hranice I.*, Domažlice 2001, s. 121, 125–134.

⁷⁵ Tamtéž, s. 145–146, 148–149.

stezek, střežená hrady Rýzmberkem a Novým Herštejnem. Štrubinský vicedomus Hans z Degenberga obnovil jednání s Bohuslavem z Janovic, pánem na Rýzmberku, o poskytování hradu pro vojenská tažení proti husitům. Husitským vpádem byl napaden i Waldmünchen, kde se útočníci objevili 25. listopadu 1425 a provedli útok ve třech houfech. Waldmünchen, vedený Hansem Satlpognárem, se ubránil až do příchodu posil. To se už husité obrátili nazpět do Čech, aby je německé vojsko neobklíčilo. Husité ustanovili 6. února 1426 v Písku tzv. pohraniční svaz, který pak 12. března téhož roku zaútočil na Waldmünchen znovu.⁷⁶

I útoky do Horní Falce se nadále opakovaly, patrně díky osobnosti zdejšího falckrabího Jana Neunburského, který byl považován za nejbojovnějšího křižáka. Hlavní část husitských sil tvořili jednotky vedené Velkem Koudelníkem z Březnice a pražané, podpořeni jednotkami z Domažlic. Roku 1428 pochodovali přes Tachov, který byl jištěný stříbrskou posádkou Přibíka z Klenové, jedním proudem po Norimberské stezce a druhým pronikli do Horní Falce nedaleko Waidhausu, po přimdské větvi téže stezky. Jako první napadli území kláštera ve Waldsassenu, jelikož právě ten patřil pod správu Jana Neunburského. Ten husité dobyli a vypálili Tirschenreuth, Münchsberg, Falkenberg, Beidl a několik dalších míst. Další směr tažení byl na Koubu, která se však ubránila, tak byl severně od Kouby už podruhé zničen klášter ve Schönthalu a dobyt Waldmünchen. Necelé dva měsíce řádili husité v pohraničních oblastech a hornofalcká i dolnobavorská šlechta jakožto strážci hranic naprosto zklamali.⁷⁷

V dalším období byly poslední dvě křížové výpravy proti husitům rozdraceny u Tachova a Domažlic a mezi nimi přes hranici přešla i největší husitská spanilá jízda. V Chebu se v roce 1432 vedou diplomatická jednání a o rok později se udála i nejhorší porážka husitů v bitvě u Hiltersriedu. Před Tachovem se dostalo do husitských rukou i Stříbro. Společně s Tachovem byl obléhán i Horšovský Týn, který se na rozdíl od nedalekého hradu Roupov ubránil. Přesto, že se v roce 1432 uskutečnila jednání v Chebu, byl ve stejném roce podniknut vpád husitů po České cestě do Deggendorfu. Cestou vše vypálili a oblehli město, kde byli odraženi. Následně se obrátili zpět do Čech. Tento vpád do Bavorska zrcadlí i hospodářský problém spojený s dlouhým

⁷⁶ Tamtéž, s. 169–172.

⁷⁷ JÁNSKÝ, Jiří, *Kronika Česko-bavorské hranice II.*, Domažlice 2001, s. 28–31.

obdobím bojů. Pro nedostatek surovin a celkově zásobování, bylo pro nutno rabovat města a vesnice hlouběji za hranicí.⁷⁸

Po pátém a osudovém obležení Plzně husity v roce 1433 se odtud pak vydali na spanilou jízdu 16. září do Horní Falce. Je pravděpodobné, že se k nim při cestě přidala ještě zhruba tisícovka dalších husitů z pohraničních měst. Od Domažlic vyrazili na Waldmünchen, následně na Gleissenberg, ArnSchwang, Furth, či Eschlkam. Husité však táhli i dalším proudem vedeným na Koubu, Walderbach a Nabburg. Po pěti dnech, kdy husité plenili a loupili v Horní Falci, byli u vyloupené vesnice Hiltersried zničehonic překvapeni domobranou vedenou Hyncíkem Pluhem z Rabštejna. Bitva u Hiltersriedu je považována za důležitý zlom v husitských válkách, který ukončuje spanilé jízdy do Bavorska a Horní Falce.⁷⁹

I za vlády Jiřího z Poděbrad byla jedna z cest, konkrétně Zlatá stezka, využita pro vojenské tažení. Vimperští Kaplířové ze Sulevic se zneprátelili s biskupy z Pasova, proto se po vimperské větvi stezky začaly pohybovat vojenské oddíly i celé armády, které zdejší oblasti zásadně škodily. Kaplířové vpadli na podzim roku 1458 do Pasovska a vypálili městečko Waldkirchen, nejdůležitější soumarské sídliště na bavorské straně stezky. Na základě toho byl Waldkirchen opevněn pásem kamenných hradeb. O deset let později napadlo vojsko pasovského biskupa, který patřil ke koalici vystupující proti královi Jiřímu z Poděbrad, českou stranu. V této době měl Vimperk v držení Petr Kaplíř ze Sulevic, ten byl naopak stoupencem českého krále. Vpád pasovských do Vimperka způsobil vážné škody, Vimperk byl vypálen a zničeno bylo i několik okolních vesnic. Vojsko pasovského biskupa čítalo asi 3 000 pěších vojáků, 1 000 jezdců, více než 20 válečných vozů a několik děl. Po této akci se vrátilo zpět do Pasova, nejpravděpodobněji opět po vimperské větvi Zlaté stezky.⁸⁰

4.2. Ochrana dálkových cest

Od 14. století byla Zlatá stezka vedoucí z jihoněmecké části říše jednou z nejdůležitějších. Od původní trasy vedoucí z Pasova do Prachatic se vyčlenily dvě nové trasy, které zajišťovaly obchodní spojení s větší částí jihozápadních Čech. Již od přelomu 13. a 14. století směřovaly některé soumarské karavany od míst, kde se nacházela vesnice Hauzenberg u Waldkirchenu, severněji k Vimperku. Tato nová větev

⁷⁸ Tamtéž, s. 9, 21–24, 100.

⁷⁹ Tamtéž, s. 111, 114, 116.

⁸⁰ KUBŮ, ZAVŘEL, *Zlatá stezka, 2. Úsek*, s. 25.

je poprvé zmíněna v pramenech v roce 1312, kdy se 9. července 1312 pasovský probošt Jindřich z Leubelfingenu a tehdejší pán z Vimperka Bavor ze Strakonice dohodli na zajištění ochrany soumarů na cestě z Vimperka do Pasova a zpět, aby každému bylo umožněno po této cestě dopravovat své zboží.⁸¹

Na středověkých cestách byla otázka bezpečnosti velký problém, Zlatou stezku nevyjímaje. Docházelo k napadení divokou zvěří, ale větší nebezpečí představovali lapkové a v rámci loupežných přepadení se často odehrával i konkurenční boj mezi jednotlivými městy ležícími podél stezky. Na nepřehledných úsecích měli lapkové mnoho šancí na přepadení pomalu jdoucích karavan nebo jednotlivců a posádky opevněných bodů tomu neměly vždy šanci zabránit.⁸² Z tohoto důvodu uzavřeli prachatický hejtman Verner z Vítějovic a pasovský probošt Jindřich z Leubelfingenu roku 1312 smlouvu, ve které se zavázali ke společné ochraně Zlaté stezky od Pasova do Prachatic. Ani to však přepadávání nevyloučilo zcela. Ve 14. století i přes veškeré nesnáze nadále stoupal objem i význam obchodu a na počátku 15. století dosáhla stezka prvního vrcholu.⁸³

K ochraně dálkových stezek, hranic země i bezpečnosti soumarů po nich cestujících, bylo vybudováno mnoho hradů, menších hradišť nebo strážních věží. Důležitá byla i města, např. Vimperk, jakožto opevněné body nedaleko hranic. Na hranicích byly jedněmi nejdůležitějšími hradů Kašperk a Kunžvart, Pajrek, Přimda, Rýzmbek, či Starý Herštejn. Asi do konce první třetiny 13. století byly k zemské obraně používány hradiště, kamenné hrady jen zřídka. Změna přišla až okolo roku 1230, kdy byla vystavěna velká řada kamenných hradů v oblasti pohraničí. První náznaky sítě hradů lze nalézt už za Přemysla Otakara I., avšak skutečným zřizovatelem této obranné linie je král Václav I. Za jeho vlády se v tomto regionu objevuje i nejstarší hrad, o kterém písemné prameny mlčí. Jeho jméno je neznámé, ale byl lokalizován archeologickým výzkumem na vrch Hrnčír v katastrálním území Petrovice. Největšího významu za Přemyslůvů dosáhl hrad Vimperk. Umístěn na vrcholu a opatřen příkopem byl také ohrazen silnou hradbou. Podle podoby z 13. století se odlišuje od šlechtických hradů, ale nejvíce se blíží typu královských hradů se zástavbou po obvodě. První zmínka o hradu se datuje k roku 1264, kdy bylo jeho jméno použito v predikátu

⁸¹ KUBŮ, ZAVŘEL, *Zlatá stezka, 1. Úsek*, s. 23–24.

⁸² KUBŮ, František, ZAVŘEL, Petr, *Šumavské stezky a jejich ochrana*. In: ANDĚRA, Miloš (ed.), *Šumava: příroda, historie, život*, Praha 2003, s. 677.

⁸³ KUBŮ, ZAVŘEL, *Zlatá stezka, 2. Úsek*, s. 25.

Purkarta z Janovic. Jelikož se až do roku 1454 používá výraz „královské manství“, je možné, že tento právní vztah trval již od založení hradu. Královský Vimperk tedy mohl připadnout Purkartovi do vlastní držby nebo manství, což nebyl v Čechách ojedinělý jev, do šlechtických rukou se dostaly i další hrady v okolí. Ve vysoko položených oblastech v horách však osídlení stále nebylo. I tak se setkáváme v těchto prostorech se specifickým typem hradů, které měly funkci strážního a opěrného bodu. Prvním z nich je hrad na Ostrém, patrně nejvýše položený hrad v Čechách – na vrcholu Velký Ostrý (1 293 m n. m.), kudy dnes prochází státní hranice. Součástí hradního areálu na Ostrém byla i skalní vyvýšenina, odkud byl daleký výhled do okolí. Vlastní plocha hradu byla právě pod tímto vrcholem, s rozměry zhruba třicet krát třicet metrů.⁸⁴

Hrad Vimperk, v dnešní době přebudovaný na zámek, je situován u města Vimperk na výrazném skalním útvaru. Můžeme se domnívat, že se právě na tomto místě nacházel strážní bod, který střežil již dávno využívanou obchodní trasu. Zde v polovině 13. století vzniká nejstarší část hradu – gotická dvoupatrová věž hranolovitého tvaru, později pojmenována jako Vlčkova. První zmínka o hradu, který zřejmě dal postavit český král, pochází z roku 1264. Do konce 13. století byl hrad s obvodovou zástavbou a obytnou věží dokončen a jeho obranný systém vylepšen. Od 14. století patřil Vimperk postupně pánům z Janovic, Bavorům ze Strakonice, pražskému měšťanovi Janu Rotlevovi, českému králi, a od konce 14. století Kaplířům ze Sulevic. Hrad byl roku 1479 propojen hradbami k městu a jeho opevnění bylo posíleno pomocí předsazené pevnosti Haselburg. Pozdně gotická přestavba učinila z hradu jedno z nejpřednějších českých sídel jagellonské doby. Poslední z Kaplířů odkázal roku 1494 panství i s hradem Zdeňku Malovcovi z Malovic a Chýnova. Malovcové pak Vimperk ztrácejí v roce 1547 kvůli účasti na povstání proti habsburskému rodu.⁸⁵

Na vysokém vrcholu, severně od Kašperských Hor, dal císař Karel IV. postavit hrad Kašperk. Stavbou byl listinou z roku 1356 pověřen dvorní stavitel Vít Hedvábný, kterému císař propůjčuje ochranu kláštera Pomuk a Zlatá Koruna. Karel IV. v této listině přikazuje obyvatelům Prachatic i ostatním obyvatelům z Českého království, aby nemařili Vítovu stavbu hradu, ale byli mu nápomocni.⁸⁶ Hrad byl dokončen již o deset let později. Důvodem výstavby bylo střežení dolování zlata v okolí Kašperských Hor a

⁸⁴ DURDÍK, Tomáš, *Hrady na Šumavě*. In: ANDĚRA, Miloš (ed.), *Šumava: příroda, historie, život*, Praha 2003, s. 435–438.

⁸⁵ KUBŮ, ZAVŘEL, *Zlatá stezka, 2. Úsek*, s. 48.

⁸⁶ VELÍČKA, Tomáš (ed.), *Pisemné prameny k dějinám hradu Kašperk*, Kašperské Hory, 2017, s. 34.

ochrana šumavského pohraničí, kudy vedla i jedna z větví Zlaté stezky. Hrad byl postaven na skalnatém vrcholu a chráněn vnějším opevněním, se vstupem na východní straně přes hradní příkop a val. Prostor uvnitř opevnění dával svou rozlohou možnost ubytovat vojsko nebo poskytnout úkryt pro okolní obyvatelstvo. Hlavní částí hradu je palác, na obou koncích ukončen dvěma stejně širokými čtyřhrannými věžemi. Od poloviny 15. století bylo potřeba hrad zajistit tak, aby nemohl být ostřelován. Na takových místech se budovaly bašty nebo ochranné věže, proto na blízkém skalnatém vrcholu Pustý hrádek byla vystavěna dvoupodlažní věž bez dalšího opevnění.⁸⁷ Od vlády Karla IV. byl často zastavován. Václav IV. zastavil kašperský hrad Janovi, lantkraběti z Leuchtenberka, kvůli dluhu 9 775 zlatých uherských a úroku panství Kašperk s ročním platem 24 kop grošů a podílu z berně města Sušice. Všechny platy a zástavy má vlastnit, dokud nebude dlužná částka splacena. Pak panství a plat připadne opět králi. Jan z Leuchtenberka zastavil hrad listinou z 21. prosince 1402 Habartovi z Hertenberka.⁸⁸ Po častém střídání pánů byl roku 1617 odkoupen městem Kašperské Hory, a v této době byl již zpustlý.

Další z hradů na Zlaté stezce, Kunžvart, je poprvé uveden v listině z roku 1359. Hrad se nachází na vrcholu Strážný (1 115 m n. m.) na hranicích Českého království a Pasovského biskupství a patří k nejvýše položeným hradům v Čechách. Na skalnatém útvaru je situován nepravidelný čtverhranný blok, ze tří stran ochraňován příkrými skalními stěnami. Na vstupní straně je lokalizována lineární rozsledina, pravděpodobně hradní příkop. Hlavní věž je obytná, svými rozměry téměř čtvercová a vyzděná z kamene, se vstupem z jižní části. Od poloviny 14. století pod hradem procházely karavany, v 15. století už i ozbrojené oddíly, které zdejší oblasti nepřinášely nic kladného. Kunžvart fungoval do poloviny 16. století, v roce 1547 se již uvádí jako neobydlený, od roku 1575 sloužil jako zdroj kamene a v roce 1578 byl definitivně zničen požárem.⁸⁹

Hrad nedaleko Klatov u státní hranice, který střežil jednu z mnoha tamních stezek je i hrad Pajrek. Ten dal na ochranu stezky k Nýrsku postavit právě Albrecht III. Bogen, ale za jeho života hrad nebyl dokončen. Stavbu patrně nestihl dokončit ani další rod von Bayern, protože jim panství odebral Přemysl Otakar II. Právě po tomto rodu

⁸⁷ KUBŮ, ZAVŘEL, *Zlatá stezka*, 3. Úsek, s. 65–69.

⁸⁸ VELIČKA, s. 34–36.

⁸⁹ KUBŮ, ZAVŘEL, *Zlatá stezka*, 2. Úsek, s. 150–151.

měl být hrad pojmenován. K pojmenování existuje i několik pověstí, jednou z nich je i pojmenování „Bayer in der Eck“ (Bavor v rohu), odtud pak zkomolen Baiereck.⁹⁰ Následně byl hrad předán do správy rytířskému rodu z Janovic. Rytíř na Pajrku měl zajišťovat glejt na cestě k zemské hranici, totiž ozbrojený doprovod. Společně s karavanou došel až na místo zvané Na Luftu, kde končila jeho práce a ozbrojený doprovod odtud do Bavorska vykonávala skupina lidí pod vedením Neukirchenského správce. Hrad stojí na skalnatém výběžku tak, aby měl dobrý výhled po okolí. V jeho nejhlubší části se nacházela věžnice. Hrad byl opevněn příkopem se studnou. Ze severní strany je hrad jištěn dvojitou hradbou a silnou zdí věže, ze západu a východu jsou situovány příkopy. Bezpečnost zajišťuje i bašta na východní straně, kde byl zřízen val z důvodu velké rovinatá plocha.⁹¹ Střecha hradu přechýlila daleko za zdi, tak bylo možné na nepřátele vylévat smlou, horkou vodu či házet kamení. Díky své velikosti patří k nejrozsáhlejší stavbám na českém území. Na severní straně se nacházelo předhradí s hospodářstvím, stájemi a dobyt看em. První zmínka o hradu pochází z roku 1342. Bohuslav z Janovic měl v držení hrad Pajrek i s příslušenstvím, Petrovičky s tvrzí, Petrovice nad Janovicemi a patronátní právo v manských Hradešicích nedaleko Horažďovic. Dalším z mnoha držitelů Pajrku byl Jan Pajrecký, syn stejnojmenného Jana Pajreckého. Protože starší Pajrecký roku 1419 zemřel, převzal po něm panství nejstarší a jediný plnoletý syn Jan Pajrecký. Ten bojoval po boku Jana Žižky a pravděpodobně to byl on, kdo inicioval vpády do této oblasti v zimě na přelomu let 1421 a 1422. Roku 1423 organizoval Žižka „menší Tábor“, ve kterém byl začleněn i Jan Pajrecký. Bavorští se snažili vyjednávat s českou šlechtou a podařilo se uzavřít přátelskou smlouvu s Janem Pajreckým, aby 13. ledna 1424 jednal straubinský vicedomus s ním a dalšími pány. Takto vyjednal i využití hradu Rýzmberek proti husitům a stejně tak se tedy začlo s vyjednáváním o použití hradu Pajrek rovněž proti husitům. Jan Pajrecký tedy opustil husity a 20. srpna 1426 převedl bavorské a švábské vojsko do okolí Klatov, kde loupili a pálili. Na základě toho byl přidán ke katolickým přívržencům. Jan Pajrecký se však později k husitům navrátil, když se v roce 1433 uvádí jako člen pohraničního svazu šlechty a měst. Ve stejném roce se měl Jan Pajrecký účastnit i obléhání Plzně.⁹²

⁹⁰ VYHNALOVÁ, Ivana, *Bavor v rohu, aneb kronika hradu Pajrek*, Domažlice 2005, s. 9.

⁹¹ SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze království Českého. Díl devátý – Domažlicko a Klatovsko*, Praha 1996, s. 131.

⁹² VYHNALOVÁ, s. 10, 14–17, 21–25.

Mezi další obraná místa na české hranici patří i hrad Přimda. Zakladatelem hradu byl Děpold II. z Vohburgu, který ve stejné době budoval i hrad v Chebu. Když se o novém hradu dozvěděl Vladislav, zaútočil s třemi četami ozbrojenců na hrad, který pak obsadil. První zmínka o Přimdě je datována do roku 1126, kdy byla s hradem v Tachově a Zhořelcem opravena. Hrad sloužil jako stráž pro obchodní cestu z Prahy přes Plzeň do Německa. Pro svůj strategický význam a důležitou lokaci byl zapsán do *Maiestas Carolina*.⁹³ Od této doby už Přimda vždy náležela českým králům, kteří ji používali i jako věznici. Roku 1148 zde byl uvězněn Soběslav, syn českého knížete Soběslava I. Příkaz k uvěznění vydal královský nástupce Vladislav II. O dva roky později využil Soběslav a jeho přátele nevráživostí mezi Vladislavem II. a Fridrichem I. Barbarossou k tomu, aby dobyli hrad. Zavraždili při tom královského purkrabího Bernarta a uvězněného Soběslava propustili. Vladislav II. a Fridrich však dospěli ke smíru, a tak byl Soběslav, který se snažil získat vládu, opět uvězněn na Přimdu. Tady pak trávil dlouhých dvanáct let, od roku 1161 do roku 1173, kdy ho propustili. Od roku 1178 pak vládl jako kníže Soběslav II. Soběslav však nebyl jediným, kdo byl na hradě Přimda uvězněn. Dalším byl pozdější český král Přemysl Otakar II., kterého sem umístil jeho otec Václav I. po nevyvedné vzpouře v roce 1249. Od počátku 14. století je pak tento hrad často zastavován a zástavní majitelé se často střídali s královskými purkrabími. V roce 1335, v době příměří mezi českým králem Janem Lucemburským a německým králem Ludvíkem Bavorem, se němečtí pokusili hrad dobýt. To se jim nezdařilo, a tak vypálili město pod hradem. Od roku 1406 vlastnili hrad Boršové z Oseka-Rýzmburka. Purkrabí Tisa byl znám jako hejtman loupežné posádky, která ohrožovala a loupila v širokém okolí. Náhlým vpádem královského vojska v roce 1416 bylo městečko zabráno a více než třicet Tisových ozbrojenců zajato a v Praze později popraveno. Příměří však dlouho netrvalo a Boršové se s Jindřichem z Plavna a Tisou rozhodli k dalším loupeživým akcím. Jejich loupení ukončila až druhá válečná výprava krále Václava IV. roku 1418. Za husitských válek byla správa dána královským purkrabím jmenovaných králem Zikmundem. Ti byli katolíci a velcí odpůrci husitů, proto v roce 1429 husité Přimdu oblehli. Hrad se však díky silné střelbě z ochozů ubránil a tak se husité museli dát k ústupu. Nejhůře na tom bylo městečko v podhradí, které bylo husity

⁹³ DAVID, Petr, SOUKUP, Vladimír, *Dějiny hradů a tvrzí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2017, s. 36.

vypáleno.⁹⁴ Hrad je přístupný jen jednou cestou, ze stejnojmenného městečka ležícího pod ním. Zachovala se jen část třípatrového donjonu. Jeho výstavba je připisována rodu Vohlbургů z Bavorska, protože na území Čech je to jedinečný úkaz. V sousedním Bavorsku však existují stavby podobného charakteru.⁹⁵

Starý Herštejn bylo možné nalézt jihozápadně od Poběžovic, při kratší větvi obchodní cesty do Řezna, která v těchto místech křížila zemskou hranici. Na prostoru omezeném skálou byl postaven Starý Herštejn (či Hirštejn). Pro nedostatek místa bylo nutno umístit hospodářské zázemí na úpatí skal. Samotný hrad byl situován na úzké vysoké skále a nepřiliš široký palác byl z obou kratších stran ukončen válcovitými věžemi. Nedaleko od Starého Herštejna byl o několik desítek let později postaven i Nový Herštejn. Zatímco starší byl pojmenován po německém podstatném jménu Hirsch – jelen, mladší hrad získal svůj název z německého Herr – pán. Rody, které hrady založily a vlastnily, byly však zcela rozdílné. První zmínka o Starém Herštejnu je uvedena v kronice městečka Schönsee, která uvádí vniknutí českého krále Přemysla Otakara II. roku 1266 do Bavor a vyplenění tamějšího města Weidingu a dvaceti okolních obcí, schwarzhofenský ženský klášter, osady Nittenau a Regenstauf, následně i město Cham. Samotné Schönsee, panství Schneeberg i hrady Reichenstein a Frauenstein byly českým králem obsazeny. Přemysl Otakar II. pak nechal Herštejn i Reichenstein opevnit, obsadit ozbrojenci. Ty pak sloužily jako opěrné body pro vpády do Holrní Falce. Z tohoto období přestaveb nejspíše pocházejí i obě věže Starého Herštejna. Prvním pánem z Herštejna je v roce 1271 uváděn Protivec, který je v roce 1248 udáván jako Protivec z Újezda. Herštejn se však nikdy nestal sídlem šlechty, ale byl pohraniční pevností vystavěnou králem a spravovanou jeho purkrabími. Díky tomu se na hradě vystřídalo mnoho vlastníků. V době husitských válek byl hrad v držení rodu Ebrezvíňů. Ti však byli na katolické straně a tak na ně husité z Domažlic 17. května roku 1421 vytáhli, hrad dobyli a tam pak upálili sedmnáct zajatých osob. Vypálen byl i pivoňský klášter pod hradem. Hrad, který je od roku 1437 poprvé uveden jako Starý Herštejn, byl obnoven a nedlouho na to připadl Dobrohostovi z Ronšperka. Ten roku 1459 odkoupil i blízké Poběžovice. Dobrohostův nejstarší syn Zdeněk byl znám jako lupič a byl označen za zemského škůdce, Starý Herštejn a Poběžovice se staly útočištěm loupežníků. Vladislav II. nechal vyslat proti Zdeňkovi plzeňskou hotovost pod vedením

⁹⁴ PROCHÁZKA, Zdeněk, *Hrady v česko-bavorském pohraničí – jejich znovuoobjevení*, Domažlice 1996, s. 109, 111.

⁹⁵ Tamtéž, s. 112 –113.

nejvyššího purkrabího Zdeňka Lva z Rožmitálu. Královské vojsko zvítězilo a Starý Herštejn byl zničen a pomalu se měnil na zříceninu. Zdeňek se sice po úprku uchýlil na hrad Flossenburg.⁹⁶

Na vrcholu nad Kdyní dnes stojí zřícenina dříve významného hradu Rýzmberek. Cestou od městečka Kdyně, které patřilo k panství hradu, bylo možné dorazit na první část hradu, kde bylo umístěno hospodářství. O ochraně přístupové cesty byla vybudována půlkruhová bašta, předsunutá od hradu. Nalevo od brány se nacházela čtyřhranná věž z 15. století, v jejímž přízemí byla umístěna kovárna. Od věže pak vedla hradba na některých místech zesílena baštami. Horní část, vlastní hrad, byl oddělen násepy a příkopy a zajištěn dvěma hradbami blízko u sebe. Přístup do této vrchní části byl z jihu z dolního hospodářství přes most nad příkopem. Rozdělen byl na západ a východ. Západní strana měla podobu čtyřhranu rozděleného na šest částí, na východní straně se nacházel sklep.⁹⁷ Hrad byl založen rodem Drslaviců, patrně z popudu krále Přemysla Otakara II., který vedl války se sousedním Bavorskem. První osobou používající predikátu „z Rýzmbereka“ v roce 1279 je Děpold z rodu Drslaviců. Jeho potomek Břeněk pak prodává hrad Rýzmberek Rackovi z Janova. Ten byl velmi bouřlivé povahy a velmi často se ocital ve sporech či válkách. Okolo roku 1412 byl ve válce s měšťany z Řezna, onedlouho pak vyhlásil otevřené nepřátelství českému králi Václavu IV. V roce 1419 zajmul u Klatov husitského kněze Jana Nákvasu, kterého pak prodal Němcům. Ti kněze mučili a nakonec upálili. I sám Racek skončil neslavně. Po necelém roce se účastnil bitvy pod Vyšehradem na straně císaře Zikmunda, kde byl husity ubit. Hrad pak získal jeho syn Racek II., který zdědil i otcovu násilnou povahu. Ten vedl spory a války s bavorským knížetem Albrechtem i s českými pány. V roce 1448 propukl na hradě požár a hrad byl zničen téměř k základům. Po opravách hrad vyhořel znovu. Racek pak dal dostavět první hradní nádvoří a od poloviny 15. století se hrad stává nejlepším a nejmodernějším hradem na Domažlicku. Odtud pak Racek podnikal nové vpády do Bavorska. V roce 1459 získává od krále Jiřího z Poděbrad purkrabský úřad v Domažlicích, tam i roku 1461 umírá. Rackův hrad zdědili jeho synové Smil a Volf, ale o hrad začala projevovat velký zájem společnost šlechty a měst, která má s hradem své plány. Společnosti vzniká v období vlády krále Vladislava II., v době politické i hospodářské nejistoty, pramenící především z bojů mezi šlechtou a městy. Spolek pak

⁹⁶ Tamtéž, s. 122–124.

⁹⁷ SEDLÁČEK, s. 59–60.

odkoupil Rýzmbek od Volfa za 16 000 kop českých grošů. Hrad byl určen pro ostrahu a zajištění klidu na přilehlých stezkách. Spolek měl pevné zákony a regule a jeho principy neměly ve středověku obdoby. Proto se pravděpodobně nesetkali s pochopením na královském dvoře a nebylo možné cíle spolku uskutečnit.⁹⁸

Po husitských válkách se provoz a obchod na Zlaté stezce postupně obnovoval. Problémem kvůli všeobecnému chaosu a velkému počtu žoldnéřů bez práce se stala vysoká aktivita loupeživých živlů, které tvořily větší skupiny lapků. Habart Lopata z Hrádku, který vedl jednu z loupeživých band, ovládl hrad Hus a odtud pak přepadával v širokém okolí po několik let. Okolní města a šlechtici uzavřeli ozbrojenou koalici a rozhodli se k zásahu.⁹⁹ V roce 1441 byl hrad Hus obležen pod vedením prachatického Jana Řitky ze Sedlece a pana Přibíka z Klenové. Obyvatelé hradu byli douceni ke kapitulaci, hrad byl následně vypálen a stržen. Po té došlo k plnému obnovení obchodu na stezce, ale k přepadům docházelo i nadále. V pohraničí vzniklo mnoho nových cest a zkratk. Vrchnost ve snaze vybrat veškeré clo zakázala cestovat těmito nepravými cestami. Někteří soumaři, ve snaze se vyhnout placení cla, však nadále používali zakázané trasy. Místa, která měla právo skladu a vybírala mýto, byla zapovězena obcházet. Takové soumary pak stíhali měšťané cílových měst a odebírali jim zboží i koně. Náklad i zvíře pak připadlo vrchnosti. Nelegální či zakázané odbočky byly označeny dřevěnými či kamennými sloupy a pašování se snažili zabránit konkrétní strážci a tzv. pojezdni. Problémem však bylo zbití nebo usmrcení těchto hlídek soumary.¹⁰⁰ Neobvyklé nebyly ani šarvátky mezi soumary samotnými, k rvačkám docházelo i při náhodných střetnutích na cestě nebo v hostincích podél stezky. Největším zdrojem sporů v 15. století bylo však soupeření měst na Zlaté stezce, která usilovala o co největší podíl na ziscích z obchodu. Na bavorské straně převládal vliv pasovských biskupů a města Pasova, na české straně se musely Prachatice vyrovnávat s rostoucí konkurencí v podobě dalších měst.¹⁰¹

⁹⁸ PROCHÁZKA, s. 116–118.

⁹⁹ KUBŮ, ZAVŘEL, Šumavské stezky, s. 680.

¹⁰⁰ PRAXL, s. 20.

¹⁰¹ KUBŮ, ZAVŘEL, *Zlatá stezka, 1. Úsek*, s. 26.

5. ZÁVĚR

V této práci je systematicky popsán vývoj hlavních stezek protínajících západní a jihozápadní hranici mezi Čechami a Bavorskem. Důraz byl kladen na vývoj stezek po stránce obchodní, využití i vlivu šlechty a ozbrojených akcí. To bylo představeno na několika příkladech sporů a vojenských akcí zhruba mezi léty 970–1460. Důležitou součástí práce se staly hrady, jakožto poskytovatelé úkrytu a obrany, stejně jako strategických bodů pro vpády za hranice.

Zlatá stezka, přestože neměla s tímto drahým kovem nic společného, opravdu zlatá byla. O její důležitosti vypovídá i postupný vývoj a větvení se po centrální části Královského hvozdu. Její důležitost si uvědomoval český panovník, stejně jako biskupský Pasova a města ležící na některé z větví. Původně jediná větev se v 13. století rozvětvila na bavorské straně na dvě stezky vedoucí do Čech, ta původní do Starých Prachatic a nová k Vimperku. Neustále roustoucí obchod pak podnítil Karla IV. k založení třetí větve ke Kašperským Horám, důlnímu městu, a společně s ním založil pro ochranu i hrad Kašperk. To však vyvolalo odpor Vimperka, který chtěl veškeré výtěžky z obchodu pro sebe. Stejně tak byl i pokus o další větev na bavorské straně, který byl však neúspěšný a zanikl. Kladný vývoj na Zlaté stezce výrazně pozastavily až husitské války, které silně kontrastovaly s předchozím stavem a do oblasti přinesly nedostatek téměř všeho. Obchod značně poklesl a bezpečnost na cestách se stala problémem. Po husitských válkách se postupně obchod obnovuje, nicméně se objevuje problém v podobě loupeživých živelů, proti kterým musel leckdy zasahovat i panovník. Cesty byly znepřístupněny záseky a bezpečnost takřka nebylo možné zajistit. Vintířova stezka oproti tomu byla i přes svou kapitolu s vojenským tažením hlavně nositelem kultury v dané oblasti. Její vývoj a trasa je popsána skrze život svatého Vintíře. Ten zakládá svůj klášter v Richnachu a spojuje jím založenou Vintířovu cestu se starší Českou cestou z Deggendorfu, dále do Hartmanic a Sušice. Je zde také uveden vliv Vintíře a jeho podíl na tažení Jindřicha III. v letech 1040 a 1041 do Čech. Vintířovi je také z české strany připisován vpád Jindřicha III., kvůli kterému zde bývá často opomíjen, na rozdíl od Bavorska. Norimberská a Řezenská cesta byly využívány častokrát i panovníky při cestách do Říše. Zajímavý je také fakt, že dnešní dálnice D5 víceméně kopíruje právě jednu z tras Norimberské cesty.

Tato práce také poukazuje na systém obrany hranic na příkladu historie několika hradů v oblasti. Společně s pronikáním neprůchozími lesy byla potřeba otevřené hranice

chránit, ať už před nepřátelským vojskem či loupeživými skupinami z vlastní země, kupříkladu když byl hrad Hus roku 1441 dobyt, protože jeho pán, Habart Lopata, byl vůdcem záškodnické skupiny přepadávající a škodící v okolí. Vlivem těchto nepříznivých činů byly uskutočňovány tzv. glejty, ozbrojené doprovody. Ten obvykle poskytovala posádka některého z hradů či strážních míst, a na smluveném místě předala jedna skupina stráž druhé skupině, která je provedla druhou částí lesa. Nepříznivou situaci nevyvolávali jen lidé, ale problémové byly i přírodní jevy, kupříkladu močály a větší potoky či řeky, deště a bahno v době tání apod. Soumarské karavany proto vždy kráčely raději výšinami, což je možno pozorovat i na trasách, kudy cesty vedly. Zpočátku však pohraničí kolonizováno nebylo a kolonizace trvala dlouhá období, což je poukázáno na příkladu založení kláštera v Kladrubech při strategické cestě z Čech do Bavorska. Vývoj je možné sledovat i na postupném zakládání a vývoji vesnic a osad, které byly velmi důležité. Právě ony poskytovaly útočiště a základní služby soumarským karavanám. Častokrát se ale také stávaly cíly nepřátelských vojsk a docházelo k jejich vypalování. Postupně se rozvětvující stezky a další hrady v této oblasti poskytují značný prostor pro možné další rozšiřování této bakalářské práce.

6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

6.1. Vydané prameny

KUBÍN, Petr (ed.), *Legenda o sv. Vintířovi. Vita s. Guntheri*, Praha 2014.

VELIČKA, Tomáš (ed.), *Písemné prameny k dějinám hradu Kašperk*, Kašperské Hory 2017.

6.2. Literatura

ANDRESKA, Jiří, *Šumavské solné stezky*, Praha 1994.

ČECHURA, Jiří, *Kladruby v pohledu devíti staletí*, Plzeň 1995.

ČECHURA, Jiří, *Průběh Norimberské a Řezenské cesty v západních Čechách*. In: KUBŮ, František, PARKMAN, Marek (eds.), *Staré stezky. Sborník příspěvků z konference o výzkumu starých komunikací*, Prachatice 2015, s. 55–63.

DAVID, Petr, SOUKUP, Vladimír, *Dějiny hradů a tvrzí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2017.

DINKLAGE, Karl, *Der frühmittelalterliche Handelsweg von Böhmen ins bairische Isartal (Schüttenhofen – Deggedorf)*. In: *Altböhmen und Altmähren* 2, 1942, 2–3, s. 82–111.

DINKLAGE, Karl, *Studien zur Frühgeschichte des deutschen Südosten*. In: *Südostforschungen* 5, 1940, s. 158–199.

DURDÍK, Tomáš, *Hrady na Šumavě*. In: ANDĚRA, Miloš (ed.), *Šumava: příroda, historie, život*, Praha 2003, s. 435–448.

JÁNSKÝ, Jiří, *Kronika Česko-bavorské hranice I.*, Domažlice 2001.

JÁNSKÝ, Jiří, *Kronika Česko-bavorské hranice II.*, Domažlice 2001.

KUBÍN, Petr, *Svatý Vintíř: poustevník, kolonizátor a diplomat*, Praha 2016.

KUBŮ, František, ZAVŘEL, Petr, *Šumavské stezky a jejich ochrana*. In: ANDĚRA, Miloš (ed.), *Šumava: příroda, historie, život*, Praha 2003, s. 673–682.

KUBŮ, František, ZAVŘEL, Petr, *Výzkum Zlaté stezky. Vyhledky a výhledy*. In: KUBŮ, František, PARKMAN, Marek (eds.), *Staré stezky. Sborník příspěvků z konference o výzkumu starých komunikací*, Prachatice 2015, s. 17–44.

KUBŮ, František, ZAVŘEL, Petr, *Zlatá stezka – Historický a archeologický výzkum významné středověké obchodní cesty, 1. Úsek Prachatice – státní hranice*, České Budějovice 2007.

KUBŮ, František, ZAVŘEL, Petr, *Zlatá stezka – Historický a archeologický výzkum významné středověké obchodní cesty, 2. Úsek Vimperk – státní hranice*, České Budějovice 2007.

KUBŮ, František, ZAVŘEL, Petr, *Zlatá stezka – Historický a archeologický výzkum významné středověké obchodní cesty, 3. Úsek Kašperské hory – státní hranice*, České Budějovice 2009.

KUBŮ, František, ZAVŘEL, Petr, *Zlatá stezka – Historický a archeologický výzkum významné středověké obchodní cesty, 4. Úsek státní hranice – Pasov*, Prachatice 2015.

MANSKE, Dietrich Jürgen, *Altstraßen / Altwegeforschung in Ostbayern und angrenzenden Räumen. Stand und Aufgaben – ein Beitrag zur Kulturlandschaftanalyse*. In: KUBŮ, František, PARKMAN, Marek (eds.), *Staré stezky. Sborník příspěvků z konference o výzkumu starých komunikací*, Prachatice 2015, s. 91–98.

MOLITOR, Johannes, *Bilder auf der Deggendorfer Geschichte*. In: MOLITOR, Johannes (ed.), *Deggendorf 1002–2002*, Deggendorf 2003, (= Deggendorfer Geschichtsblätter 24) s. 183–345.

MOLITOR, Johannes, *Der Böhmweg und der Gunthersteig. Zwei Altwege aus dem Landkreis Deggendorf nach Böhmen*. In: KUBŮ, František, PARKMAN, Marek (eds.), *Staré stezky. Sborník příspěvků z konference o výzkumu starých komunikací*, Prachatice 2015, s. 99–113.

NĚMEC, Richard, *Architektura – vláda – země. Rezidence Karla IV. v Praze a zemích Koruny české*, Praha 2015.

PRAXL, Paul, *Zlatá stezka*, Prachatice 2016.

PROCHÁZKA, Zdeněk, *Hrady v česko-bavorském pohraničí – jejich znovuoobjevení*, Domažlice 1996.

ROYT, Jan, *Poustevník Vintíř: legenda a život*. In: *Vintíř – patron Šumavy*, Hartmanice, 2006, s. 14–21.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze království Českého. Díl devátý – Domažlicko a Klatovsko*, Praha 1996.

SCHMOTZ, Karl, *Zwischen Donau und Otava. Gedanken zu Herrschaft und Sakralarchitektur im hohen Mittelalter*. In: ŠAFR, Pavel (ed.), *Archeologické výzkumy v Jižních Čechách 17*, České Budějovice 2004, s. 231–251.

SOBIESIAK, Joanna Aleksandra, *Boleslav II.*, České Budějovice 2014.

VYHNALOVÁ, Ivana, *Bavor v rohu, aneb kronika hradu Pajrek*, Domažlice 2005.

7. RESUMÉ

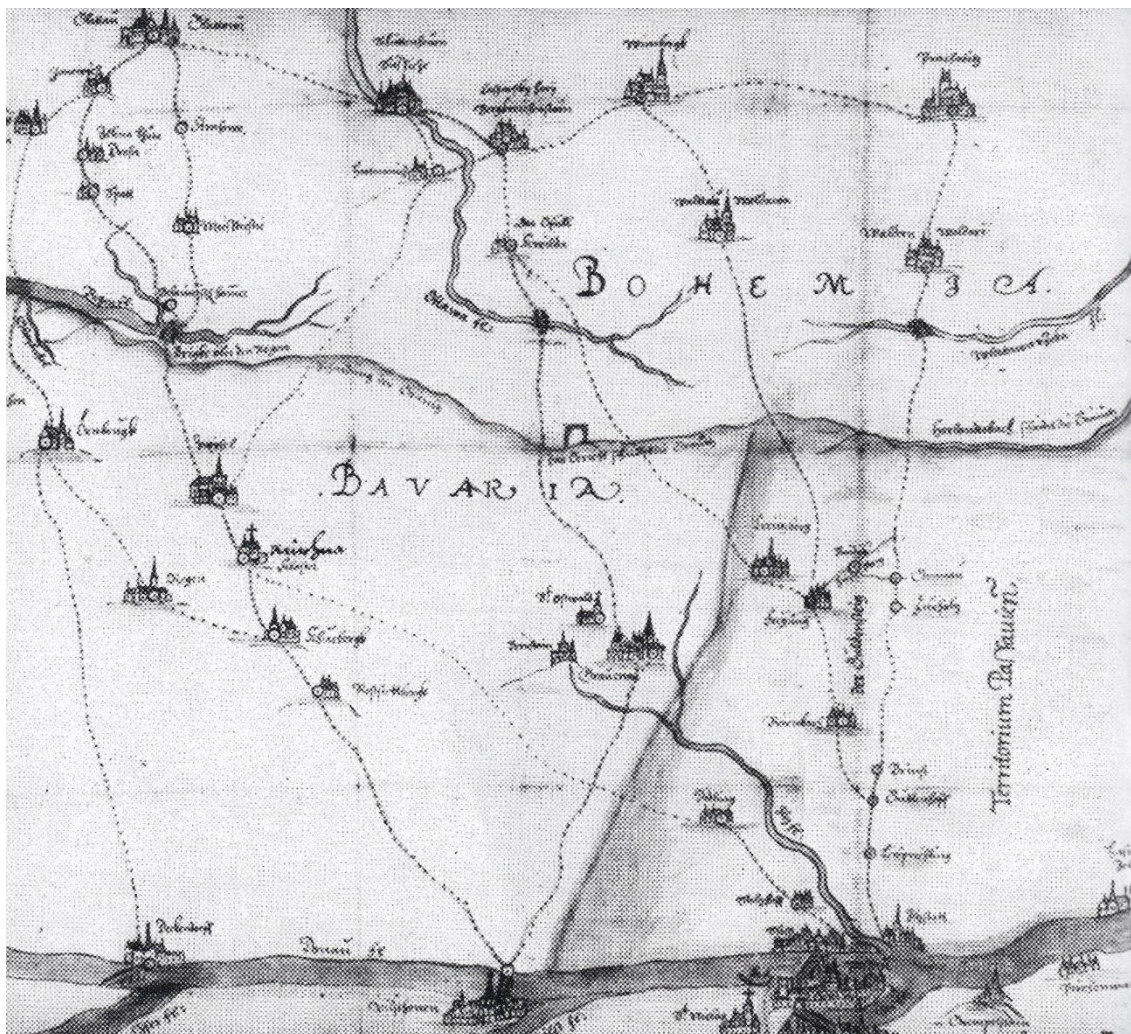
The topic of this Bachelor thesis is communication connection between Bavaria and Bohemia and the importance of these roads in High Middle Ages. It also covers the issues between both countries as well as the transfer of culture in this region, which is shown on examples of two family houses (Bogen, Bavor).

In the first main chapter are described the most important communications which are leading across the border. The first one described is Goldener steig between Pasov (Passau) and Prachatice, which later divides into three branches in total: to Prachatice, Vimperk and Kašperské Hory. The second covered is communication founded by saint Vintř (Gunther), which in Bavaria connects with Bohmweg and then leads with it to Sušice (Schüttenhofen). The third described are communications to Norimberk (Nürnberg) and Řezno (Regensburg) from Praha (Prag) through Plzeň (Pilsen).

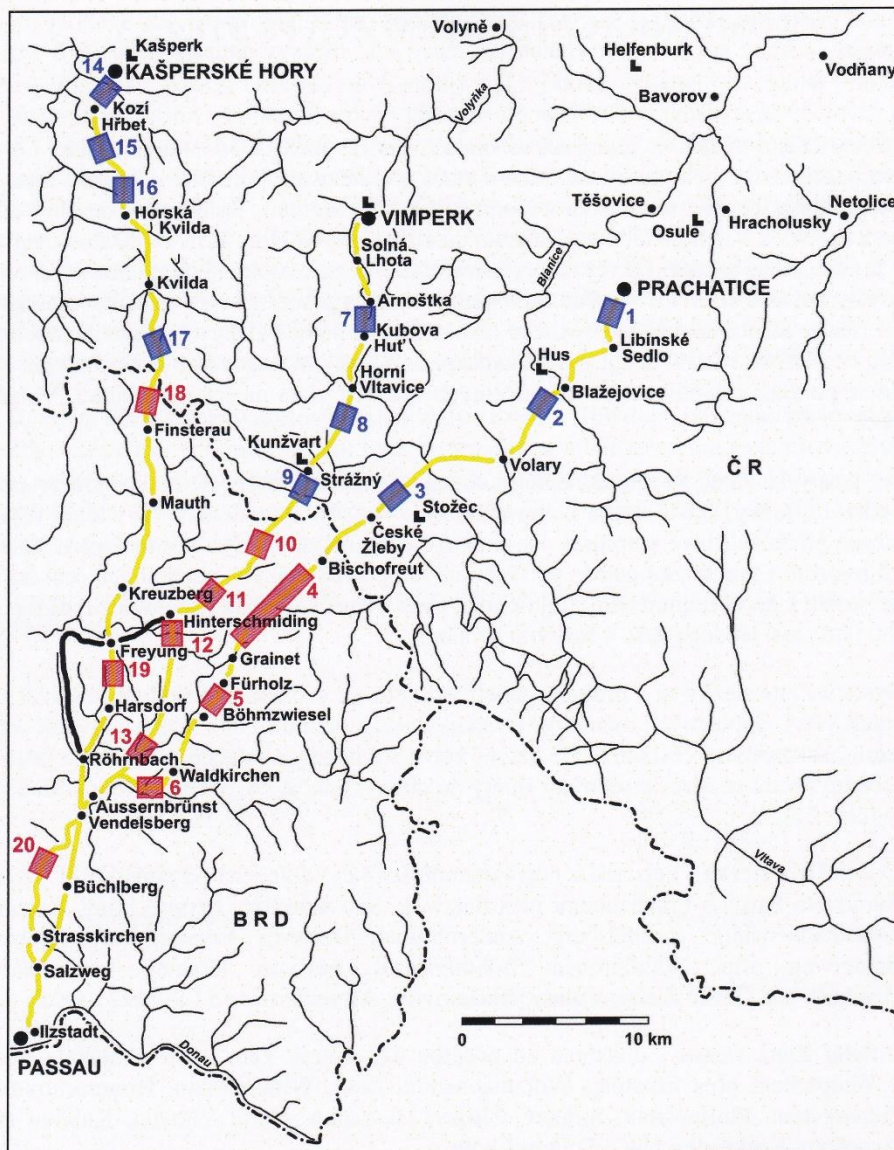
The second main chapter is about trades made thanks to these communications. It also mentions different goods and food, that were transfered between Bavaria and Bohemia, e. g. salt, cereal. The next part of this chapter is about culture, which was transfered mainly in the direction to Bohemia, thanks to family houses above mentioned.

The third chapter describes the importance of these communications for war intentions and conflicts. The first conflict mentioned is war between emperor Ota II. and Boleslav II. from Bohemia. The next problem is between Jindřich III. and Břetilav I., after Břetislav I. robbed Polish cathedral in Hnězdno. It also describes the use and conflicts on the roads in the time of hussite wars, following with the conflict between lords Kaplíři ze Sulevic and passauen bishops. Because of these problems are in this thesis also mentioned the main castles in the border area of south-west Bohemia.

8. PŘÍLOHY

Příl. 1. Mapa z 16. století. Plán cest mezi Deggendorfem, Pasovem a Čechami. (PRAXL, Paul, *Zlatá stezka*, Prachatice 2016.)

Obr. 2. Průběh celé Zlaté stezky.

Prachatická větev Čechy 1 Prachatický systém. 2 Blažejovický systém. 3 Radvanovický systém. **Pasovsko** 4 Leopoldsreutsko-Grainetský systém. 5 Stierbühlerský systém. 6 Sicklingerbergský systém.

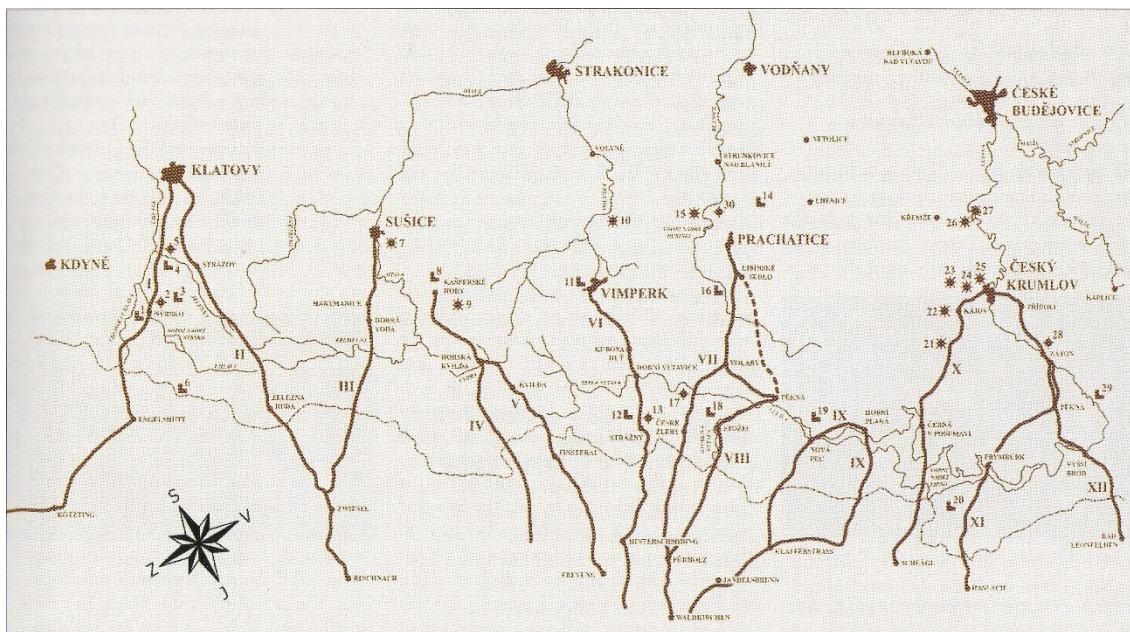
Vimperská větev Čechy 7 Kubohuťský systém. 8 Žlíbský systém. 9 Systém na Obecním vrchu. **Pasovsko** 10 Philippsreutský systém. 11 Herzogsreutský systém. 12 Hinterschmidingský systém. 13 Wotzmansreutský systém.

Kašperskohorská větev Čechy 14 Losenický systém. 15 Zhůřský systém. 16 Horskokvildský systém. 17 Kvildský systém. **Pasovsko** 18 Buchwaldský systém. 19 Ochsenbergský systém.

Společná část do Pasova Pasovsko 20 Kugelbergský systém.

Kresba K. Vávra.

Příl. 2. Systémy Zlaté stezky. (KUBŮ, František, ZAVŘEL, Petr, *Zlatá stezka – Historický a archeologický výzkum významné středověké obchodní cesty*, 4. Úsek státní hranice – Pasov, Prachatice 2015.)

Šumavské stezky: 1. Pajrek (hrad; založený ve 14. stol.); 2. tvrz Bystřice nad Úhlavou (tvrz; založena ve 14. stol.); 3. Opálka (hrad; založen ve 14. stol.); 4. Klenová (hrad; založen ve 2. pol. 13. stol.); 5. Janovice nad Úhlavou (tvrz; založena ve 14. stol.); 6. Ostrý (hrádek; založen ve 13. nebo 14. stol.); 7. Sedlo u Sušice (hradiště z doby laténské a hradiště); 8. Kašperk (hrad; založen roku 1356); 9. Obřít hrad (hradiště z pozdní doby halštatské až laténské); 10. Větec u Lčovic (hradiště z pozdní doby halštatské až laténské); 11. Vimperk (hrad; založen ve 2. pol. 13. stol.); 12. Kunžvart (strážní hrádek; založen ve 14. stol.); 13. Svrážný (vojenské opevnění ze 17. stol. nebo z roku 1808); 14. Osule (hrad; založen ve 13. stol.); 15. Dvory (pravěké hradiště); 16. Hus (hrad; založen roku 1341); 17. Volarské žance (vojenské opevnění ze 17. stol.); 18. Siožecká skála (strážní hrádek; založen patrně ve 13. stol.); 19. Pernek (hrádek; založen ve 14. stol.); 20. Vítkův hrádek (Vítkův kámen; hrad; založen ve 14. stol.); 21. Kladenské Rovné (hradiště z období pravěku nebo doby hradištní); 22. Bolerice (hradiště Razibek z doby halštatské, laténské a střední doby hradištní); 23. Křenov (pravěké hradiště); 24. Lazec (hradiště z doby halštatské); 25. Výžný (výšinné hradiště ze starší a střední doby bronzové); 26. Třisov (oppidum z doby laténské); 27. Divčův Kámen (hradiště ze starší doby bronzové); 28. Zátouň (tvrz ze 13. stol.); 29. Rožmberk (hrad; založen v pol. 13. stol.); 30. Těšovice (novověké vojenské opevnění). Římské číslice označující jednotlivé úseky stezek jsou vysvětleny v textu na následující straně.

Příl. 3. Stezky na Šumavě. (KUBŮ, František, ZAVŘEL, Petr, *Šumavské stezky a jejich ochrana*. In: ANDĚRA, Miloš (ed.), *Šumava: příroda, historie, život*, Praha 2003, s. 673–682.)